

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА
Факультет фінансів

Кафедра фінансів імені Віктора Федосова

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА	«Фінанси»
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	07 «Управління та адміністрування»
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Форма навчання: очна (денна)

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему: «Податок на прибуток підприємств в Україні: проблеми
справляння та шляхи удосконалення»

здобувача Паночишеної Вікторії Петрівни _____
(підпис)

Науковий керівник: к.е.н., доц., Пислиця Анна Віталіївна

_____
(підпис)

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: д.е.н., професор Буряченко А.Є.

_____
(підпис)

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ	5
1.1 Економічний зміст податку на прибуток підприємств.....	5
1.2 Нормативно-правове регламентування податку на прибуток підприємств в Україні.....	10
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ПРИБУТКОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	18
2.1 Індикатори та показники, що характеризують прибуткове оподаткування підприємств в Україні.....	18
2.2 Фіскальна роль податку на прибуток підприємств в Україні.....	26
2.3 Фактори, що призводять до недоотримання чи ухилення від сплати податку на прибуток.....	29
РОЗДІЛ 3. УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	36
3.1 Проблеми справляння податку на прибуток підприємств в Україні.....	36
3.2 Зарубіжний досвід корпоративного оподаткування.....	42
3.3 Напрями удосконалення оподаткування прибутку підприємств в Україні.....	49
ВИСНОВКИ	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ	70

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Податок на прибуток підприємств є одним із основних джерел доходів державного бюджету України. В умовах сучасної економіки ефективне адміністрування цього податку має вирішальне значення для фінансової стабільності держави. Проте, існує низка проблем, пов'язаних з оподаткуванням прибутку підприємств, включаючи високу корупцію, значну частку тіньової економіки та недосконалість системи трансфертного ціноутворення. Ці проблеми вимагають комплексного підходу до їх вирішення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням теми податку на прибуток займаються такі науковці: Опарін В.М. [42], Тимченко О.М. [7], Сущенко О.М., Пислиця А.В. [45], Мельник В.М., Руденко В.В. [25] та інші. У дослідженнях таких науковців, як Кувалдіна О.О. [22], Лисневська Д.Ю., Славкова А.А. [48], Пархоменко Н.О. [33] та Гребенюк Н.В. [30] розглядаються проблеми корпоративного оподаткування в Україні. Вони вивчають вплив податкових стимулів на економічний розвиток, аналізують існуючі недоліки в податковій системі та пропонують шляхи їх усунення. Дослідження міжнародного досвіду корпоративного оподаткування також має важливе значення для розробки ефективної податкової політики.

Мета і завдання дослідження. на основі вивчення практики оподаткування прибутку підприємств в Україні запропонувати шляхи удосконалення податку на прибуток підприємств в Україні.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі завдання:

- визначити економічний зміст податку на прибуток підприємств;
- обґрунтувати нормативно-правове регламентування податку на прибуток підприємств в Україні;

- визначити індикатори та показники, що характеризують прибуткове оподаткування підприємств в Україні;
- дослідити фіскальну роль податку на прибуток підприємств в Україні;
- провести дослідження факторів, що призводять до недоотримання чи ухилення від сплати податку на прибуток;
- визначити проблеми справляння податку на прибуток підприємств в Україні;
- дослідити зарубіжний досвід корпоративного оподаткування;
- обґрунтувати напрями *удосконалення* оподаткування прибутку підприємств в Україні.

Об’єкт дослідження. Податок на прибуток підприємств в Україні.

Предмет дослідження. Фінансові відносини між державою та підприємствами щодо справляння податку на прибуток.

Методи дослідження. У роботі використані діалектичний метод, системний аналіз, методи порівняльного аналізу, синтезу, системно-структурного та економіко-математичного моделювання.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Теоретична значущість роботи полягає в узагальненні аналітичних даних та розробці рекомендацій для вдосконалення податкової системи. Практична значущість полягає в можливості застосування результатів дослідження для підвищення ефективності оподаткування, зниження рівня тіньової економіки та стимулювання інвестиційної діяльності.

Інформаційна база дослідження. Робота базується на аналізі праць вітчизняних та зарубіжних науковців, статистичних даних офіційних сайтів, звітів рейтингових агентств, фінансових звітів підприємств та інших джерел інформації.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Економічний зміст податку на прибуток підприємств

Фінансові взаємини між державою та суб'єктами підприємницької діяльності відзначаються складністю, особливо у контексті оподаткування доходів юридичних та фізичних осіб. Податок на прибуток підприємств відіграє значну роль у перерозподільних процесах, де частину державних доходів отримують на основі обміну та розподілу. Однак проблема полягає у тому, що держава не враховує обсяг прибутку підприємств, що вилучається через перерозподільчі процеси, такі як соціальні відрахування та ресурсні платежі. Це впливає не лише на розвиток підприємницьких структур, а й на їхнє поточне функціонування.

На сьогоднішній день, податок на прибуток підприємств в Україні відіграє ключову роль у системі прямих податків. Цей податок має подвійну природу: з одного боку, він є складовою частиною податкової системи та відображає специфіку виробничих відносин, з іншого - він представляє собою частину загального вартісного складника національного доходу у грошовій формі, особливо в доході юридичних осіб. Оподаткування прибутку підприємств передбачає знання широкого спектру термінів, більшість з яких закріплені у Податковому кодексі України [1]. Податок на прибуток підприємств виступає як інструмент регулювання економічних процесів, спонукання до економічної активності, засіб оподаткування створеного валового доходу, а також важливий механізм впливу на прийняття рішень на макроекономічному рівні та регулювання інноваційної діяльності підприємства. Ці характеристики відображають економічний зміст податку на прибуток підприємств. Підходи авторів щодо сутності поняття «податок на прибуток підприємств» наведені у табл. 1.1.

Таблиця 1.1 – Підходи авторів щодо сутності поняття «податок на прибуток підприємств»

Автор	Визначення
Баширова Г. [2, с. 42]	Податок на прибуток – це загальнодержавний прями́й податок, який нараховується за встановленою на законодавчому рівні ставкою з розрахованого суб'єктом господарювання розміру прибутку для забезпечення формування фінансової бази держави для виконання останньою фіскальної, соціальної та економічної функцій
Гаман Г. О. [3, с. 34].	Податок на прибуток підприємств – один із бюджетоутворюючих податків, який відіграє винятково важливу роль у фінансовому житті країни. Він водночас є важливим фактором, що визначає умови існування підприємства, умови функціонування державного бюджету та економічної системи в цілому.
Хорошилова І.О [24, с. 196]	Податок на прибуток – це прями́й податок, який сплачують підприємства з прибутку, що є перевищенням суми доходів над собівартістю реалізованої продукції, а також над сумою інших витрат звітного періоду
Хомутенко В. [5, с. 63]	Податок на прибуток – це фінансовий інструмент, що використовується державою для регулювання та стимулювання економічного розвитку країни.
Чалий І. [6, с. 12]	Податок на прибуток – це важливе джерело формування доходів бюджетів усіх рівнів.

Джерело: розроблено автором на основі [2, с. 42; 3, с.34; 24, с. 196; 5, с. 63; 6, с. 12].

Кожен з наведених у табл. 1.1 підходів визначає податок на прибуток з різних точок зору, враховуючи його роль як фінансового інструменту, засобу доходу для державного бюджету та механізму стимулювання економічного розвитку. Автор Баширова Г. визначає податок на прибуток як обов'язковий платіж до бюджету, що справляється з юридичних осіб за результатами їх фінансово-господарської діяльності [2, с. 38]. Це широке визначення, яке підкреслює обов'язковий характер платежу та його зв'язок з фінансовою діяльністю підприємств. Дослідник Гаман Г. робить акцент на бюджетоутворюючій функції податку [3]. Натомість, Хорошилова І. розглядає податок на прибуток як перевищення суми доходів над собівартістю реалізованої продукції та інших витрат звітного періоду [4, с. 196]. Хомутенко В. бачить у податку на прибуток фінансовий інструмент, який використовується державою для регулювання та стимулювання економічного розвитку [5, с. 63]. Це інструментальне визначення, яке фокусується на ролі податку в державному регулюванні економіки. Автор Чалий І. робить акцент на тому, що податок на прибуток є важливим джерелом формування доходів

бюджетів усіх рівнів [6, с. 12]. Це фіскальне визначення, яке підкреслює роль податку в наповненні державного та місцевих бюджетів.

Важливо зазначити, що всі ці визначення не суперечать одне одному, а лише підкреслюють різні аспекти сутності податку на прибуток підприємств. На нашу думку, податок на прибуток – це обов’язковий платіж до бюджету, який сплачується юридичними особами з прибутку за різними видами діяльності підприємства. Він є елементом податкової системи України, використовується для регулювання та стимулювання економічного розвитку, а також формування доходів бюджетів усіх рівнів.

Етапи становлення та розвитку податку на прибуток підприємств в Україні наведені у Табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Етапи становлення та розвитку податку на прибуток підприємств в Україні

Етап	Характеристика
Початок 1990-х років	Введення перших податкових реформ після отримання незалежності, що передбачало впровадження нових форм оподаткування, включаючи податок на прибуток підприємств.
1992-1998 роки	Поступове удосконалення законодавства з питань оподаткування прибутку, включаючи введення нових правил обчислення податкових зобов’язань та пільг для підприємств.
1998-2004 роки	Реформа податкової системи, спрямована на спрощення оподаткування, зниження податкового тягаря для підприємств та стимулювання їхньої діяльності
2004-2014 роки	Поступове збільшення податкового тягаря для підприємств у зв’язку зі змінами в законодавстві та введенням нових податкових ставок і правил.
Після 2014 року	Продовження реформування податкової системи з метою спрощення оподаткування, зменшення податкового тягаря для бізнесу та стимулювання економічного зростання.

Джерело: розроблено автором на основі [7, с. 212].

У перші роки незалежності України, в початку 1990-х, відбулося введення перших податкових реформ, що передбачали створення нових форм оподаткування, включаючи податок на прибуток підприємств. Протягом 1992-1998 років спостерігалось поступове удосконалення законодавства з оподаткування прибутку, що включало в себе впровадження нових правил обчислення податкових зобов’язань та надання пільг для підприємств. З 1998 по 2004 рік пройшла реформа податкової системи, спрямована на спрощення оподаткування, зниження

податкового тягара для підприємств та стимулювання їхньої діяльності. У період з 2004 по 2014 роки відбулося поступове збільшення податкового тягара для підприємств у зв'язку зі змінами в законодавстві та введенням нових податкових ставок і правил. Після 2014 року продовжується реформування податкової системи з метою спрощення оподаткування, зменшення податкового тягара для бізнесу та стимулювання економічного зростання [7].

Аналіз етапів історичного розвитку податку на прибуток (табл. 1.2) свідчить про те, що еволюція оподаткування податком на прибуток в Україні протікала несистемно та базувалась на поступовому зниженні його ставок. У той же час, аналіз міжнародного досвіду розвитку системи оподаткування прибутку підтверджує іншу стратегію податкової політики, що передбачала розроблення системи преференційного оподаткування прибутку з метою сприяння інноваційному та технологічному розвитку підприємств та зниження ставок податку на прибуток [9, с. 71]. У контексті впровадження європейського досвіду в Україні, система оподаткування прибутку має оперативно адаптуватися до економічних змін та виступати інструментом для стимулювання діяльності суб'єктів господарювання. Податок на прибуток підприємств є одним із ключових податків, що визначає фінансову динаміку країни. Його роль не тільки важлива у формуванні бюджету, а й визначальна для умов функціонування підприємств, стабільності державного фінансування та ефективності економічної системи в цілому.

Податок на прибуток відіграє ключову роль у фінансовій системі країни, забезпечуючи значний частину доходів державного бюджету. Цей податок є одним із головних джерел формування фінансових ресурсів, які використовуються для здійснення різних соціально-економічних програм та проєктів. Його роль полягає також у забезпеченні фінансової стабільності та підтримці рівня соціальних послуг, освіти, охорони здоров'я та інфраструктури [10, с. 65]. Роль податку на прибуток у фінансовій системі країни наведена у табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Роль податку на прибуток у фінансовій системі країни

Функція	Опис
Фіскальна	Формування доходів бюджетів усіх рівнів. Податок на прибуток є одним з найважливіших джерел доходів бюджету, що використовується для фінансування соціально-економічних програм та розвитку країни.
Регулювальна	Вплив на економічну поведінку підприємств. Держава може використовувати податок на прибуток для стимулювання певних видів діяльності, інвестицій, інновацій, а також для стримування інфляції.
Соціальна	Перерозподіл доходів. За допомогою податку на прибуток держава може вилучати частину прибутку у багатших підприємств і використовувати її для підтримки соціально незахищених верств населення.
Контрольна	Стимулювання дотримання податкового законодавства. Податок на прибуток спонукає підприємства правильно вести бухгалтерський облік та сплачувати податки.

Джерело: розроблено автором на основі [11, с. 219].

Податок на прибуток є важливим інструментом фіскальної політики, який може бути використаний для регулювання економічної активності та збалансованого розподілу ресурсів. Відповідно до правильного використання та адміністрування цього податку формується ефективна фінансова система, яка сприяє сталому економічному розвитку країни [12, с. 9].

Отже, податок на прибуток є ключовим елементом фінансової системи країни, забезпечуючи значну частину доходів державного бюджету. Його сутність полягає в тому, що він є загальнодержавним податком, спрямованим на оподаткування прибутку підприємств. Роль податку на прибуток полягає в забезпеченні фінансової стабільності, формуванні доходів бюджету та підтримці соціальних програм та інфраструктури. Цей податок також виступає як інструмент фіскальної політики, що може використовуватися для регулювання економічної активності та розподілу ресурсів у країні. Вивчення сутності та ролі податку на прибуток дозволяє країні розробляти ефективні стратегії фінансової політики, сприяючи сталому соціально-економічному розвитку країни.

1.2. Нормативно-правове регламентування податку на прибуток підприємств в Україні

У сучасній податковій системі України податок на прибуток підприємств займає важливе місце серед прямих податків. Його ефективність у нарахуванні та результативність фіскальної політики мають великий вплив на фінансово-економічну діяльність суб'єктів господарювання. Покращення сучасного стану цього податку стає однією з ключових соціально-економічних проблем, від швидкого вирішення яких залежить подальший розвиток підприємництва в Україні. З урахуванням динамічного розвитку економіки країни необхідно постійно адаптувати податкову систему та законодавство до сучасних економічних умов [13, с. 95]. Останні зміни в податковому законодавстві, спрямовані на гармонізацію бухгалтерського обліку та податкових розрахунків, вимагають детального вивчення методики оподаткування прибутку [14-17]. Нормативно-правове регулювання оподаткування прибутку підприємств в Україні наведені у табл. 1.4.

Нормативно-правове регулювання податку на прибуток підприємств в Україні базується на ряді законодавчих актів та нормативних документів. Податок на прибуток підприємств в Україні є одним з основних джерел доходів бюджету країни та важливим елементом фіскальної політики. Конституція України встановлює загальні принципи оподаткування, включаючи права та обов'язки платників податків [18]. Бюджетний кодекс України встановлює загальні принципи формування та використання бюджету, включаючи оподаткування прибутку підприємств [19].

Таблиця 1.4 – Нормативно-правове регулювання оподаткування прибутку підприємств в Україні

Законодавчі акти	Характеристика
Конституція України [18]	Має значення в регулюванні податкових відносин та встановленні загальних принципів оподаткування.
Податковий кодекс України [1]	Основний нормативно-правовий акт, що визначає порядок оподаткування різних видів об'єктів, зокрема, прибутку підприємств.
Бюджетний кодекс України [19]	Визначає загальні принципи та порядок формування бюджету, у тому числі і доходів від оподаткування прибутку підприємств. Визначає пропорції розподілу податку на прибуток між державним та місцевими бюджетами.
Закони України від 03.03.2022 р. № 2118-IX, 15.03.2022 р. № 2120-IX, 24.03.2022 р. № 2142-IX [14-17]	Вносять зміни до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів з питань оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану, а також стосовно стимулювання декларування доходів фізичних осіб та підвищення податкової культури громадян.
Національні, міжнародні положення (стандарти) бухгалтерського обліку [21; 16-17]	Відіграють важливу роль у визначенні об'єкта оподаткування та розрахунку прибутку підприємств.
Закон України Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні	Регулює основні принципи ведення бухгалтерського обліку, вимоги до фінансової звітності та обов'язки підприємств у цій сфері для забезпечення прозорості та достовірності фінансових даних.

Джерело: розроблено автором на основі [1].

Податковий кодекс України визначає порядок обчислення, нарахування та сплати податку на прибуток підприємств. Податковий кодекс України (ПКУ) надає повне та чітке визначення основних понять, пов'язаних із системою оподаткування податком на прибуток підприємств, включаючи платників, об'єкт, базу, ставку, порядок обчислення, податковий період, строк та порядок сплати, а також розкриває механізм його справляння [1]. Однак значна нестабільність та часті зміни податкового законодавства часто викликають помилки та неточності при розрахунку та сплаті податкових зобов'язань. Таким чином, українська система прибуткового оподаткування має свою власну історію та особливості, а поступове реформування її ще не забезпечило ідеальну систему ведення обліку та сплати податку на прибуток підприємств. Внаслідок цього, основні засади прибуткового оподаткування потребують подальшого глибокого дослідження та аналізу, а також коригування та інновацій.

У бухгалтерському обліку об'єктом є явища та процеси, пов'язані з діяльністю підприємства та відображені в первинних документах. Податок на прибуток підприємств, як об'єкт бухгалтерського обліку, формується на основі відображення реальних та умовних фактів господарського життя, що пов'язані з нарахуванням та сплатою податку на прибуток [10, с. 67]. Нормативно-правова база обчислення та обліку податку на прибуток підприємств в Україні складається з ЗУ Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні, міжнародних та національних стандартів бухгалтерського обліку, Податкового кодексу України, а також інших законодавчих актів, методичних рекомендацій тощо [1]. Важливо вирішити недоліки у взаємоузгодженні облікової інформації та створити єдині підходи в положеннях (стандартах) бухгалтерського обліку та податковому законодавстві України.

Елементи сплати податку на прибуток підприємств включають об'єкт оподаткування, яким є прибуток, що обчислюється згідно з Податковим кодексом України. Елементи сплати податку на прибуток підприємств наведені у табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Елементи податку на прибуток підприємств в Україні

Елемент податку на прибуток	Опис
Платники податку	Юридичні особи, резиденти та нерезиденти України
Об'єкт оподаткування	Прибуток підприємства, визначений згідно з ПКУ
База оподаткування	Фінансовий результат до оподаткування, скоригований на різниці, визначені ПКУ
Ставка податку	18% - базова ставка 25% - для банків (ст. 136.1 ПКУ)
Порядок обчислення податку	множення бази оподаткування на ставку податку
Податковий період	квартал, півріччя, три квартали, рік
Строк та порядок сплати податку	Протягом 10 днів після закінчення граничного строку подання податкової декларації
Строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку	Квартальна звітність подається протягом 40 календарних днів по закінченню кварталу, річна - протягом 60 календарних днів після закінчення року.

Джерело: розроблено автором на основі [1].

База оподаткування складається з суми прибутку до оподаткування, який коригується на встановлені різниці згідно Податкового кодексу України.

Відповідно до статті 136.1 нової редакції Податкового Кодексу України базова (основна) ставка податку становить 18 відсотків.

Для банків та їхніх контрольованих іноземних компаній ставка встановлюється на рівні 25%. Ця ставка також застосовується до виплат дивідендів банками відповідно до пункту 57.1-1 статті 57 Кодексу. Зміни набули чинності з 1 січня 2024 року згідно із Законом № 3474-ІХ від 21 листопада 2023 року. Даний закон Закон України про підвищення податку на прибуток банків до 50% у 2023 році та до 25% у наступні роки викликав значний резонанс. Основні проблеми цього податку включають його ретроспективну дію, що створює правову невизначеність і додатковий фінансовий тиск на банки. Це може призвести до зниження ліквідності, скорочення кредитування і уповільнення економічного зростання. Найбільше постраждають приватні та іноземні банки, що може знизити інвестиційну привабливість України і створити перешкоди для залучення іноземних інвестицій, необхідних для економічного відновлення [11, 52].

Згідно з пунктом 136.5 ПКУ, податок на дохід, який визначається як об'єкт оподаткування у підпунктах статті 136 цього Кодексу, а також на операції резидентів Дія Сіті є частиною податку на прибуток. (Див. табл. 1.6).

Таблиця 1.6. Ставки податку на дохід (сформовано на підставі джерела 1)

Вид діяльності Розмір ставки (нараховується одночасно із ставкою податку на прибуток)	
<i>діяльність юридичних осіб – резидентів</i>	
страхова діяльність	3 відсотки
довгострокове страхування життя, добровільне медичне страхування та страхування у межах недержавного пенсійного забезпечення	0 відсотків
<i>діяльність нерезидентів</i>	
страхові виплати фізособам — нерезидентам за договорами з обов'язкових видів страхування, а також за договорами страхування «Зелена карта» та страхування пасажирських перевезень цивільної авіації	0 відсотків
страхові виплати за договорами страхування ризиків за межами України	4 відсотки
проценти за позиками або фінансовими кредитами, наданими резидентам	5 відсотків
фрахт, що сплачується резидентом нерезиденту за договорами фрахту	6 відсотків

Вид діяльності Розмір ставки (нараховується одночасно із ставкою податку на прибуток)	
виплати нерезидентам у вигляді процентів, дивідендів, роялті, фрахту, доходів від інжинірингу, орендної плати, від продажу нерухомості тощо	15 відсотків
виплати нерезидентам за виробництво та розповсюдження реклами	20 відсотків
<i>букмекерська діяльність, азартні ігри</i>	
азартні ігри з використанням гральних автоматів	10 відсотків
букмекерська діяльність, азартні ігри	18 відсотків
проведення лотерей	30 відсотків
провадження діяльності резидентами Дія Сіті	9 відсотків

Згідно Таблиці 1.6., платниками податку на прибуток можуть бути резиденти та нерезиденти, які здійснюють господарську діяльність в країні.

- Компанії-резиденти сплачують податок із сукупних прибутків.
- Компанії-нерезиденти (наприклад, постійні представництва) платять податок на прибуток, отриманий від їхньої діяльності в Україні

Податкова декларація подається за квартал, півріччя, 9 місяців, рік, а сплата податку здійснюється встановленим порядком протягом 10 днів після граничного терміну подання декларації.

Підприємства зобов'язані відповідно до законодавства подавати звітність та вчасно сплачувати податок на прибуток до бюджету. Податкова система постійно піддається аналізу та модернізації для забезпечення ефективного функціонування економіки країни.

Крім того, існують особливі групи осіб, які звільняються від сплати ПнП. Відповідно до п. 142.1 ст. 142 ПКУ, звільняється від оподаткування:

1. прибуток організацій, що засновані громадськими об'єднаннями осіб з інвалідністю і є їх повною власністю, отриманий від продажу товарів, крім підакцизних товарів, послуг із поставки підакцизних товарів, отриманих у межах договорів, що дозволяють здійснювати постачання від імені іншої особи без передачі права власності на такі товари; кількість робітників з інвалідністю — не менше 50 % середньооблікової чисельності працівників протягом попереднього

звітний періоду; фонд оплати праці — не менше 25 % суми загальних витрат на оплату праці протягом звітного періоду;

2. на період зняття з експлуатації енергоблоків Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему звільняється від оподаткування прибуток Чорнобильської АЕС, якщо такі кошти використовуються на фінансування робіт;

3. прибуток підприємств від міжнародної технічної допомоги або державних коштів на внесок України до Чорнобильського фонду «Укриття» для реалізації міжнародної програми;

4. до 1 січня 2025 року звільняється від оподаткування прибуток підприємств - суб'єктів літакобудування;

5. До 1 січня 2035 року в Україні діють спеціальні правила оподаткування для підприємств-інвесторів зі значними інвестиціями, які не стосуються добувної галузі, і які є учасниками спеціальних інвестиційних договорів за законом "Про державну підтримку інвестиційних проектів із значними інвестиціями в Україні". Ці підприємства можуть користуватися п'ятирічним звільненням від податку на прибуток, яке починається з моменту, коли вони починають реалізацію інвестиційного проекту, відповідно до умов цього договору, і їх податкові декларації розраховуються наростаючим підсумком з різними податковими періодами.

Податкові пільги з податку на прибуток підприємства наведені у Додатку Г.

Податкові пільги з податку на прибуток підприємств можуть бути надані з метою стимулювання певних секторів економіки або розвитку підприємництва. Такі пільги можуть включати зниження ставок податку, відстрочку сплати або повну звільненість від податкового навантаження протягом певного періоду. Частіше за все пільги надаються підприємствам, які здійснюють інвестиції у розвиток виробництва, дослідження та розвиток, а також виконують соціально значущі проекти. Податкові пільги можуть також бути спрямовані на стимулювання регіонального розвитку, зокрема, надання пільг підприємствам, що діють у менш розвинених регіонах. Проте важливо враховувати, що ефективність

податкових пільг потребує об'єктивної оцінки та контролю, щоб уникнути зловживань та зберегти фінансову стабільність бюджету [24].

- Правовий режим «Дія-Сіті» для ІТ-компаній в Україні, що стартував з січня 2022 року, пропонує низку переваг, таких як знижені ставки податків на доходи працівників і власників, а також можливість використання гіг-контрактів. Резиденти можуть обирати між податком на прибуток (18%) або податком на виведений капітал (9%). Важливими аспектами є державні гарантії захисту інвестицій і стабільність умов на 25 років. Недоліками є вимоги до дотримання жорстких критеріїв, необхідність щорічного аудиту та складний документообіг. Цей режим підходить для компаній з невисоким прибутком або тих, хто планує реінвестувати прибуток, але не підходить для компаній з великими необоротними активами.
- Правовий режим «Індустріальні парки», що діє з липня 2022 року, спрямований на стимулювання створення промислових парків у сфері переробної промисловості та поводження з відходами. Переваги включають звільнення від оподаткування податком на прибуток на 10 років і стимулювання інвестицій у регіони.
- Програма «Інвест-няня», яка мала розпочатися у січні 2021 року, надає пільги інвесторам, які вкладають значні кошти в проекти, але її реалізація ускладнена через війну.
- Спеціальні умови для підприємств у шахтарських регіонах пропонують звільнення від податку на прибуток для нових переробних підприємств у визначених регіонах, проте теж ускладнені через війну.

Важливою складовою нормативно-правового регулювання є забезпечення прозорості та рівності перед законом у сфері оподаткування. Внесення змін до законодавства може здійснюватися з урахуванням міжнародних стандартів та практик, що сприяє гармонізації податкової системи з міжнародними стандартами [22, с. 129].

Зміни в податковому законодавстві та нормативних актах відбуваються з метою оптимізації оподаткування та стимулювання економічного розвитку.

Нормативно-правове регулювання має на меті забезпечення стабільності та прогнозованості у сфері оподаткування. Регулювання оподаткування прибутку підприємств включає в себе також заходи з податкового адміністрування та контролю за дотриманням законодавства. Податкова політика може змінюватися з метою стимулювання певних галузей економіки, розвитку інвестиційної діяльності та зменшення податкового навантаження на певні категорії платників.

Нормативно-правове регулювання податку на прибуток підприємств в Україні враховує міжнародні зобов'язання держави перед міжнародними фінансовими організаціями та угоди про подвійне оподаткування. Ефективне нормативно-правове регулювання сприяє збільшенню інвестиційної привабливості країни та розвитку підприємництва. Забезпечення прозорості та стабільності у сфері оподаткування є важливою складовою розвитку економіки та підтримки бізнесу [23]. Нормативно-правове регулювання податку на прибуток підприємств в Україні підлягає постійному вдосконаленню з метою пристосування до змін у економічному середовищі та міжнародних стандартів.

Отже, нормативно-правове регулювання податку на прибуток підприємств в Україні є комплексним, охоплюючи ряд законодавчих актів, включаючи Податковий кодекс України та Бюджетний кодекс. Елементи сплати податку включають об'єкт та базу оподаткування, ставку податку, платників податку, а також порядок подання звітності та сплати податку до бюджету. Податкові пільги можуть бути надані для стимулювання розвитку підприємництва та інвестиційної активності, а також для підтримки певних галузей економіки. Міжнародне оподаткування регулюється угодами про уникнення подвійного оподаткування, що сприяє уникненню подвійного оподаткування та сприяє розвитку міжнародних бізнес-відносин. Відповідальність за несплату податку включає фінансову, адміністративну або кримінальну відповідальність, що регулюється відповідними законодавчими актами.

РОЗДІЛ 2 СУЧАСНИЙ СТАН ПРИБУТКОВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

2.1. Індикатори та показники, що характеризують прибуткове оподаткування підприємств в Україні

Податок на прибуток є прямим податком, який сплачують підприємства з прибутку, що формується як різниця між сумою доходів та собівартістю реалізованої продукції, а також іншими витратами звітного періоду. Згідно зі статтею 134 Податкового Кодексу України [1], об'єктом оподаткування є прибуток з джерелом походження з України та за її межами, що визначається шляхом коригування фінансового результату до оподаткування, визначеного у фінансовій звітності підприємства, на різниці. Це новий підхід до формування об'єкта оподаткування, який складається з фінансового результату до оподаткування та різниць. Оскільки цей податок є податком на джерело доходу, об'єктом оподаткування є будь-який прибуток компаній в Україні. Резиденти сплачують податок із сукупних прибутків, тоді як нерезиденти, наприклад, постійні представництва, платять податок на прибуток, отриманий від їхньої діяльності в Україні [9, с. 75].

Податок на прибуток може розраховуватися двома способами: із застосуванням коригування фінансового результату на податкові різниці та без такого коригування. Фінансовий результат до оподаткування визначається на основі Звіту про фінансові результати. Вибір варіанту розрахунку залежить від обсягу загального доходу платника податку: якщо дохід ≤ 40 млн грн, то платник має вибір застосовувати податкові різниці або не застосовувати, але це рішення може бути прийняте тільки один раз впродовж безперервної сукупності років, в кожному з яких розмір його доходу ≤ 40 млн грн. Якщо дохід > 40 млн грн, то вибору немає: потрібно застосовувати податкові різниці. Згідно зі статтею 136.1 у

новій версії Податкового Кодексу України, базова (основна) ставка податку складає 18 відсотків. Крім того, для певних видів діяльності встановлено додаткові ставки податку на дохід підприємств, які діють одночасно з основною ставкою податку на прибуток. (Табл. 1.6)

На рис. 2.1 показані очікувані податкові надходження до Державного бюджету з ПДВ, ПДФО, податку на прибуток, акцизного податку та інших у 2024 році.

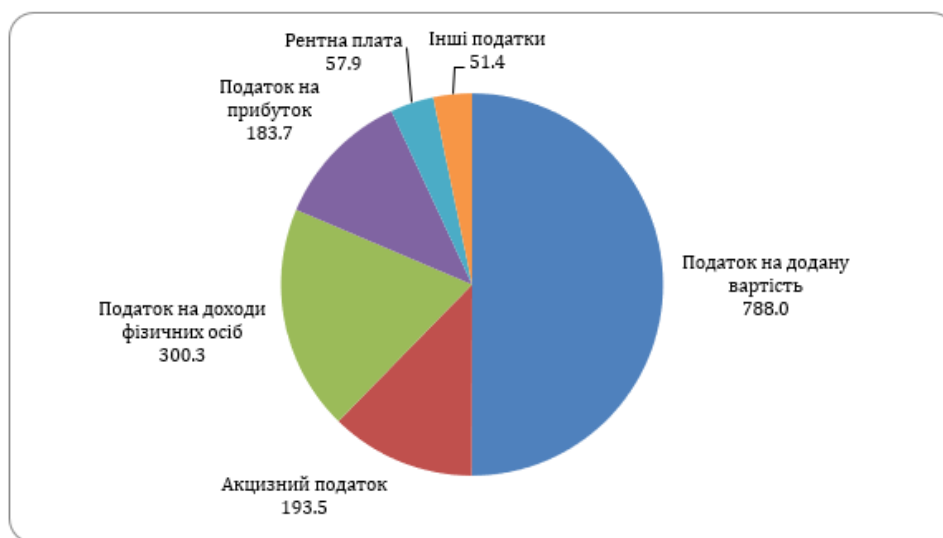

Рисунок 2.1 – Заплановані надходження податкових платежів до Державного бюджету України у 2024 р., у млрд грн.

Джерело: розроблено автором на основі [31].

Згідно з рис. 2.1, найбільшими податками є ПДВ, ПДФО, акцизний податок та податок на прибуток. Надходження податку на прибуток підприємств заплановано у розмірі 183.7 мільярдів гривень, що складає майже 12% від загальної суми податкових надходжень до Державного бюджету України. Це підкреслює значну роль ПнП в структурі державних фінансів, хоча він не є провідним джерелом надходжень порівняно з ПДВ на ввезені товари та ПДФО.

Загалом, податок на прибуток підприємств є одним із чотирьох ключових бюджетоутворюючих податків, разом з податком на додану вартість, податком на доходи фізичних осіб та акцизним податком. Згідно з Податковим кодексом України, податок на прибуток є загальнодержавним податком, що відіграє значну роль у формуванні Державного бюджету країни.

Прибуткове оподаткування підприємств є одним із ключових елементів податкової системи України. Воно має значний вплив на діяльність підприємств, їх конкурентоспроможність та інвестиційний клімат. Тому важливо мати систему індикаторів та показників, які б дозволяли оцінювати ефективність прибуткового оподаткування та його вплив на економіку України. Аналіз сплати податку на прибуток до бюджету України у 2019-2023 рр. проведено у табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Аналіз надходжень податку на прибуток до Державного бюджету України у 2019-2023 рр.

Рік	Заплановані надходження, млрд грн	Фактичні надходження, млрд грн	Відхилення, млрд грн	Відсоток виконання плану, у %
2019	95,5	107,1	11,6	112,1
2020	110,5	108,7	-2,4	98,4
2021	146,0	147,8	1,6	101,1
2022	170,0	117,0	-53,0	68,8
2023	110,7	143,8	33,1	130,7

Джерело: розроблено автором на основі [28].

Аналіз надходжень податку на прибуток виявляє коливання у виконанні планових показників. Причиною коливань у 2019-2021 рр. може бути економічна нестабільність, що пов'язана з пандемією COVID-19. Найбільше відхилення податку на прибуток від плану спостерігалось у 2022 році, коли воно становило 53,0 млрд грн менше запланованих надходжень. Військове вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року та подальше розгортання бойових дій завдали серйозного удару українській економіці, що безумовно відобразилося на виконанні бюджетних показників поточного року. Незважаючи на складні економічні умови, у 2023 році план надходжень податку на прибуток до Державного бюджету був виконаний на 130,7%.

Від'ємне значення об'єкта оподаткування податком на прибуток, яке існувало на момент переходу на сплату єдиного податку, може бути враховане у зменшенні об'єкта оподаткування податком на прибуток підприємств після відновлення його сплати. Проте, для цілей трансфертного ціноутворення, річний обсяг доходу від діяльності розраховується разом із доходами, отриманими як платником єдиного податку.

Співвідношення податку на прибуток до ВВП є критично важливим індикатором для оцінки ефективності податкової системи країни та її здатності мобілізувати ресурси через корпоративне оподаткування. Цей показник не тільки відображає вагомість податкових надходжень від бізнесу у загальному обсязі державних доходів, але й дозволяє аналізувати вплив податкової політики на економічну активність. Стабільність або зростання цього співвідношення свідчить про ефективність податкової системи, тоді як зниження може сигналізувати про проблеми в економічній стабільності або про неефективність податкового адміністрування. [29]

Надходження податку на прибуток підприємств до Державного бюджету України у 2019-2023 рр. наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Частка надходжень податку на прибуток підприємств Державного бюджету до ВВП України у 2019-2023 рр.

Рік	Надходження податку на прибуток підприємств, млрд грн	ВВП України, млрд грн	Співвідношення надходжень до ВВП, %
2019	107,1	3974,6	2,7
2020	108,7	4194,2	2,6
2021	147,6	5459,6	2,7
2022	117,0	5191,0	2,3
2023	143,8	6537,8	2,3

Джерело: розроблено автором на основі [28].

Аналіз надходжень податку на прибуток до ВВП України у 2019-2023 роках показує стабільність податкової політики, з часткою податку, яка коливається від 2,3% до 2,7%, незважаючи на значне зростання ВВП. Зниження цієї частки у 2022 та 2023 роках може відображати вплив зовнішніх шоків, таких як пандемія та військовий конфлікт, що негативно вплинули на прибутковість підприємств. Це підкреслює необхідність адаптації податкової політики до змінних економічних умов і важливість адекватного податкового адміністрування для забезпечення фіскальної стабільності.

Нижче наведено графік динаміки надходжень податку на прибуток підприємств за період із 2019 по 2023 рік. (рис. 2.2).

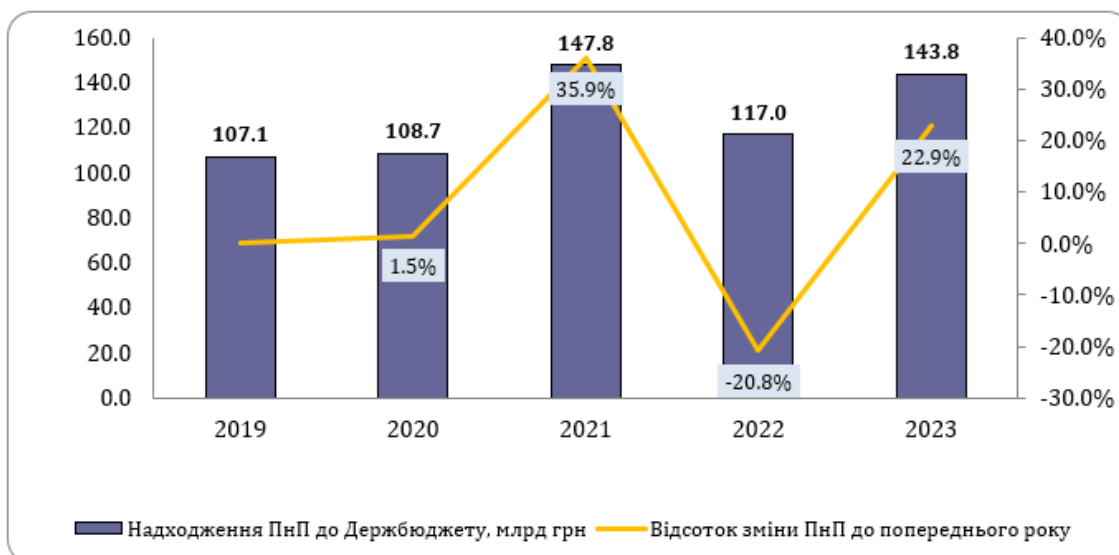

Рисунок 2.2 – Надходження податку на прибуток підприємств до Державного бюджету України у 2019-2023 рр., млрд грн

Джерело: розроблено автором на основі [28].

За період з 2019 по 2023 рік надходження податку на прибуток підприємств до Державного бюджету України відбувалися з різною динамікою протягом аналізованого періоду: у 2020 році відбулося незначне зростання надходжень у порівнянні із 2019 роком, досягнувши 108,7 млрд грн, що складає 1,49% в порівнянні з попереднім роком; у 2021 році спостерігалось значне збільшення надходжень, до 147,8 млрд грн, що становить 35,97% зростання порівняно з попереднім роком. Це свідчить про те, що український бізнес поступово відновлювався від наслідків пандемії COVID-19. У 2022 році значний спад надходжень на 20,84% та гостре недовиконання плану пов'язане з поєднанням воєнного стану, політичних реформ, енергетичної кризи та інфляційних тисків, які зашкодили прибутковості компаній та податковим надходженням. У 2023 році спостерігається підвищення надходжень на майже 23% порівняно з 2022 роком, — 143,8 млрд грн. Така позитивна динаміка свідчить про відновлення або адаптацію економіки до складних умов, що підтверджується зростанням податкових надходжень.

Система індикаторів та показників, що характеризують прибуткове оподаткування підприємств в Україні, є важливим інструментом для оцінки

ефективності податкової системи та її впливу на економіку. Ці індикатори та показники можуть використовуватися для розробки та впровадження політичних заходів, спрямованих на покращення податкової системи та стимулювання економічного зростання.

Оцінку стану оподаткування проведемо за допомогою показників податкового навантаження (див. Додаток А). У міжнародній практиці показник податкового навантаження визначається як відношення фактичних податкових надходжень у зведений бюджет держави до обсягу валового внутрішнього продукту [див. формулу (2.1)].

Рівень бюджетного податкового навантаження розраховується за формулою:

$$= \frac{\text{Податкові надходження до зведеного Держбюджету}}{\text{ВВП реальний}} * 100 \%$$

Формула 2.1

Рівень податкового навантаження на працю розраховується за формулою:

$$= \frac{\text{ПДФО} + \text{Єдиний внесок} + \text{Єдиний податок}}{\text{ВВП реальний}} * 100 \%$$

Формула 2.2

Рівень податкового навантаження на капітал розраховується за формулою:

$$= \frac{\text{Податок на прибуток} + \text{Рентна плата}}{\text{ВВП реальний}} * 100 \%$$

Формула 2.3

Було проаналізовано рівень податкового навантаження в Україні за останні роки, в тому числі за різними складовими податкової системи. [29].

Аналіз даних за період 2019-2023 роки на Рис. 2.3 свідчить про коливання у загальному коефіцієнті податкового навантаження в Україні, які знижувалися з 33.3% у 2021 році до 29,7% у 2023 році. Ці коливання можуть бути обумовлені макроекономічними викликами, зокрема пандемією COVID-19 та її впливом на економічну активність, а також заходами державної підтримки економіки, що

включали податкові стимули для підтримки бізнесу та споживачів. Аналіз залежності між рівнем податкового навантаження та динамікою ВВП в Україні виявляє, що найвищі темпи економічного зростання спостерігаються у роки з найнижчим податковим навантаженням, тоді як підвищення податкових ставок призводить до зниження зростання ВВП. Це може свідчити про вплив високих податків на зниження економічної активності. Причинами високого податкового навантаження виступають експансивна бюджетна політика, нераціональна боргова політика та популістські міри, які збільшують державні витрати.

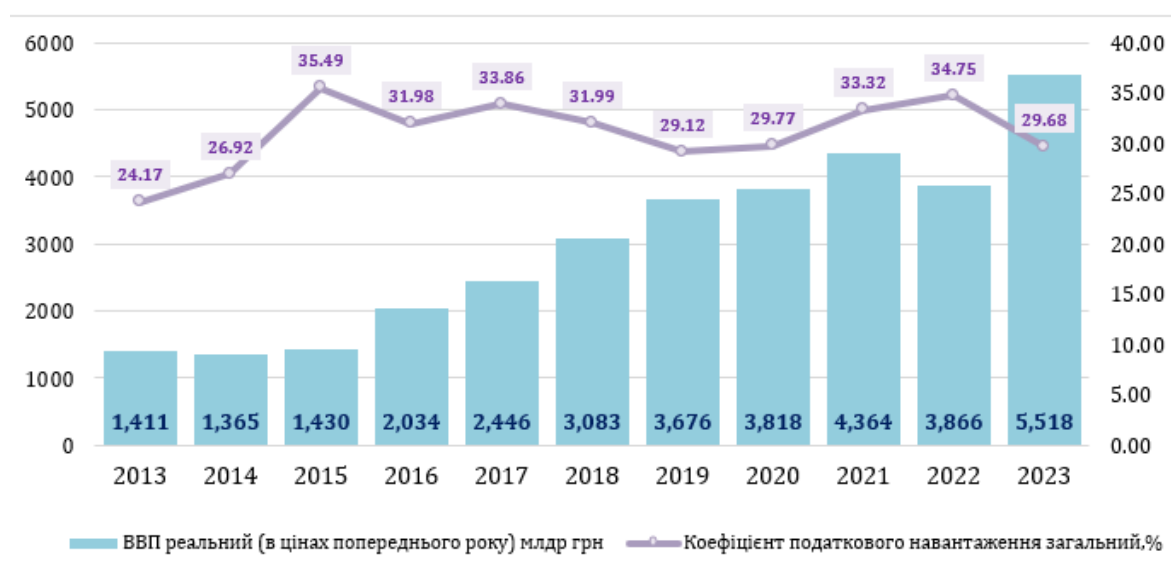

Рис 2.3 – Показники реального ВВП у млрд грн та загальних коефіцієнтів податкового навантаження в Україні у 2013-2023 рр.

Джерело: розроблено автором на основі [28].

Як видно з рисунку 2.4, найвищим є податкове навантаження на споживання: у 2022-2023 рр. цей показник трохи знизився, що пов'язане із незначним скороченням надходжень від ВВП у зв'язку із воєнним станом. Податкове навантаження на працю в Україні є також доволі високим, зокрема, у порівнянні з податковим навантаженням на капітал. Наслідками високого рівня оподаткування праці є скорочення витрат роботодавців на персонал, зменшення купівельної спроможності, зростання тіньової економіки. Рівень податкового навантаження на капітал в Україні вказує на відсоток ВВП, який становлять податкові надходження з капіталу, включаючи податки на прибуток, власність та

інші капітальні податки. Зниження з 5.8% у 2021 і 2022 роках до 4.1% у 2023 році може свідчити про політичні рішення щодо зниження податкового тягаря на інвестиції та капітальні активи, що потенційно може сприяти залученню інвестицій та розвитку економіки.

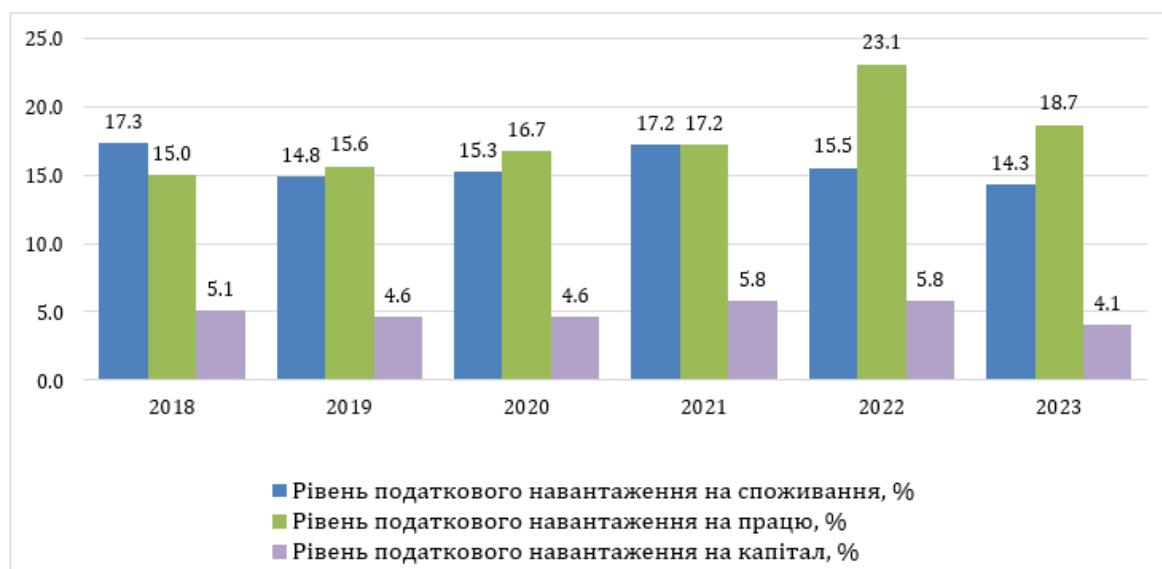

Рис. 2.4. Показники податкового навантаження в Україні у 2018-2023 рр у % до ВВП реального (в цінах попереднього року).

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29].

Загалом, аналіз податкового навантаження в Україні виявляє, що хоча рівень податків порівнянний з високорозвиненими країнами Європи, ефективність їх використання значно нижча. В Україні високі податки суттєво гальмують економічне зростання, знижують інвестиційну привабливість та сприяють розширенню тіньової економіки. Таке податкове навантаження знижує стимули до розвитку бізнесу та нарощування капіталу, створюючи додаткові бар'єри для економічного розвитку. Це підкреслює необхідність реформування податкової системи, спрямованої на зниження податкових ставок та оптимізацію податкового адміністрування для стимулювання інвестицій та зростання економіки.

Зниження ставок податків у винагороді за роботу після сплати податків збільшують доходи, сприяють підвищенню ефективності господарської діяльності, що підтримує постійну економічну активність і підвищує надходження від споживання [29]

2.2. Фіскальна роль податку на прибуток підприємств в Україні

Податок на прибуток підприємств відіграє суттєву роль у фінансово-економічній сфері діяльності підприємств. Цей прями́й податок має велике фіскальне значення та широкі можливості для регулювання та стимулювання підприємницької ініціативи. Завдяки податку на прибуток можна впливати на такі процеси:

- Вибір організаційно-правової форми бізнесу.
- Розподіл прибутку між споживанням та накопиченням.
- Вибір методів фінансування інвестицій (власний капітал або залучення позикових коштів).
- Розподіл трудових та матеріальних ресурсів між різними галузями господарської діяльності.
- Розподіл та перерозподіл валового внутрішнього продукту.
- Регулювання темпів економічного зростання на рівні держави [24].

Податок на прибуток становить ключовий інструмент для впливу на різноманітні аспекти економічного розвитку та стабільності. Податок на прибуток підприємств в Україні має значну фіскальну важливість, яка відрізняється від аналогічних податків у економічно розвинених країнах. Це пояснюється переважно історично складеними пропорціями у розподілі ВВП: у період централізованої планової економіки основна частина доходів бюджету надходила від державних підприємств, тоді як податкові внески з населення були відносно невеликими. Однак у сучасних умовах співвідношення між фондом споживання та нагромадженням поступово вирівнюється, що призводить до поступового зниження бюджетного значення податку на прибуток підприємств та зростання податку на доходи фізичних осіб. [25, с. 14].

Податок на прибуток розподіляється між надходженнями до Державного бюджету та місцевих бюджетів. Згідно Бюджетного кодексу України до доходів загального фонду Державного бюджету України зараховується 90 відсотків ПнП (стаття 29 п.2), до доходів бюджетів сільських, селищних, міських територіальних громад - 10 відсотків (стаття 64 п.17).

З таблиці 2.3 бачимо, що податок на додану вартість складає найбільшу частку (48,34% в середньому) податкових надходжень до Державного бюджету України, в той час як податок на прибуток підприємств складає лише 12,26% в середньому податкових надходжень.

Таблиця 2.3 — Структура податкових надходжень до Державного бюджету України у 2016-2023 рр., %

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Податкові надходження:	100	100	100	100	100	100	100	100
Податок на доходи фізичних осіб	11.87	11.96	12.17	13.75	13.78	12.42	15.63	17.19
Податок на прибуток підприємств	10.79	10.67	12.85	13.39	12.77	13.35	12.32	11.95
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	8.75	7.76	6.00	5.84	6.17	7.29	8.99	5.01
Податок на додану вартість	46.74	50.06	49.68	47.35	47.07	48.46	49.17	48.26
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	10.94	10.57	9.44	8.74	9.45	7.48	6.39	7.69
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	6.95	6.70	6.33	6.68	6.80	7.19	4.39	6.21
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	4.04	3.91	3.59	3.76	3.58	3.45	2.76	3.37
Інші податки та збори	-0.13	-1.75	-0.07	0.48	0.39	0.35	0.35	0.31

Джерело: складено автором на основі даних Додатку Б.

Як бачимо з Таблиці 2.4, фіскальна значимість ПнП в доходах державного бюджету зменшилася з 11.39 у 2021 році до 5.38 у 2023 році, що може свідчити про зниження залежності державних доходів від цього податку. Водночас, частка ПнП у загальних податкових надходженнях зазнала спаду з 13.35 у 2021 році до 11.95 у 2023 році, але все ще залишається значним елементом фіскальної системи. Це підкреслює його важливість не лише як джерела доходів, але й як інструмента економічної політики. За період 2016-2023 роки, податок на прибуток становить

більше 10 від усіх податкових надходжень, що ілюструє його значущість в структурі бюджетного фінансування.

Таблиця 2.4 - Фіскальна значимість податку на прибуток у 2016-2023 рр,

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ВВП номінальний, млрд. грн.	2383.2	2982.92	3558.71	3974.56	4194.1	5459.6	5191	6537.8
Надходження до держбюджету України, млрд.грн.	616.27	793.27	928.11	998.28	1076.02	1296.85	1787.40	2672.00
Податкові надходження, млрд. грн.	503.88	627.15	753.82	799.78	851.12	1107.09	949.76	1203.54
Фактичні надходження ПнП, млрд. грн.	54.34	66.91	96.88	107.09	108.70	147.75	117.05	143.84
Фіскальна значимість ПнП у ВВП, у %	2.28	2.24	2.72	2.69	2.59	2.71	2.25	2.30
Фіскальна значимість ПнП у доходах держбюджету, у %	8.82	8.43	10.44	10.73	10.10	11.39	6.55	5.38
Фіскальна значимість ПнП у податкових надходженнях, у %	10.79	10.67	12.85	13.39	12.77	13.35	12.32	11.95

Джерело: складено автором на основі даних Додатку Б та [28].

Однак, значні коливання у фіскальній значимості податку на прибуток можуть свідчити про проблеми волатильності прибутків підприємств, яка може бути пов'язана з нестабільними економічними умовами або зовнішніми шоками. Часті зміни в законодавстві, особливо у податковій сфері, спричиняють волатильність фіскальних надходжень. Міжнародна економічна інтеграція та санкції також вносять свій вплив, піддаючи країну зовнішнім економічним шокам. Крім того, оптимізація податків та відтік капіталів через використання офшорних зон зменшують податкові надходження від корпоративного сектору. Все це вимагає від українського уряду глибокого аналізу та стратегічного підходу для адаптації податкової системи, що зможе забезпечити стабільність державних доходів у мінливих умовах. [32]

Податок на прибуток підприємств, крім важливого фіскального значення, має широкі можливості для регулювання та стимулювання підприємницької діяльності. Цей податок дозволяє державі впливати на розвиток конкретних галузей або регіонів, на виробництво пріоритетних товарів, робіт і послуг, а також на пошук інвестиційної та інноваційної активності та розвиток конкурентних відносин. Цей вплив може здійснюватися за допомогою різноманітних

інструментів, таких як різні ставки оподаткування, пільги, амортизаційна політика, податковий кредит та податкові відрахування. Отже, податок на прибуток підприємств має значні можливості для регулювання виробничої сфери.

Податок на прибуток відіграє ключову роль у фінансовому регулюванні економіки. Механізм регулювання цього податку здійснюється через різноманітність ставок та надання пільг. По-перше, різницю в оподаткуванні доходів юридичних та фізичних осіб та встановлення різних розмірів ставок дозволяє державі підтримувати певні пропорції між фондом споживання та фондом накопичення, що є ключовими в регулюванні економіки. По-друге, встановлення пільгового оподаткування для окремих галузей та регіонів стимулює приплив капіталу та проводиться певна структурна політика. По-третє, держава може встановити пільгове оподаткування для тих сфер отримання та використання доходу, в яких цікавить суспільство. Безпосередня залежність розміру податку від отриманого прибутку також сприяє соціальній справедливості цієї форми оподаткування. Його соціальний зміст полягає у тому, що він, як частина податкової системи, представляє собою специфічний механізм реалізації виробничих відносин [13, с. 95].

Отже, податок на прибуток підприємств відіграє важливу роль у фінансуванні бюджету України. Проте його фіскальна роль дещо знизилася у 2022 році через воєнний стан. Необхідно вживати заходів для стимулювання економічного зростання та детінізації економіки, що призведе до збільшення надходжень податку на прибуток. Важливо також удосконалити систему адміністрування податків, щоб зробити її більш ефективною та справедливою.

2.3. Фактори, що призводять до недоотримання чи ухилення від сплати податку на прибуток

Реалії сьогодення ставлять перед бізнесом та владою низку викликів та

завдань, ключовим з яких є функціонування підприємств в умовах бойових дій. Бізнес має відновлювати роботу - це запорука наповнення державного бюджету, збереження платоспроможності населення, посилення економічної стійкості держави, а відтак, і її здатності ефективно протистояти агресору (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 Можливості для суб'єктів економіки в контексті формування особливих умов ведення бізнесу в Україні в умовах воєнного часу

Негативними факторами розвитку бізнесу є:

- непрогнозованість розвитку ситуації в країні
- скорочення чисельності населення та ємності ринку
- зниження купівельної спроможності споживачів
- загострення фінансово-економічних ризиків у результаті втрати значної частки доходу
- мобілізація працівників підприємств
- руйнація логістики через ракетні обстріли, окупацію частини території України,
- порушення бізнес-зв'язків із партнерами
- інфляція
- коливання валютного курсу, тощо.

Також серйозною проблемою для України є тіньова економіка. Тіньова економіка є серйозною проблемою для України. За оцінками Міністерства економіки України, рівень тіньової економіки в Україні в 2023 році становив

близько 30 від ВВП. Цей показник є нижчим, ніж у 2022 році, коли він становив 32 ВВП. [30] (Див. Рис. 2.5). Для боротьби з тіньовою економікою в Україні необхідно впровадити комплекс заходів, які включають зниження податкового тягара, покращення системи контролю, і розвиток інфраструктури для бізнесу. Важливо також стимулювати безготівкові розрахунки та забезпечити соціальні виплати та податкові пільги для зменшення тіньових операцій. Ефективність цих заходів залежатиме від активної співпраці уряду, бізнесу та громадян [30].

Дані на Рисунку 2.6 показують, що коефіцієнт податкового навантаження в Україні та рівень тіньової економіки мають взаємозв'язок, де збільшення податкового тягара часто супроводжується зростанням тіньової економіки. Протягом 2013-2023 років спостерігається тенденція до коливання обох показників, де податковий тиск (30 у 2023 році) співпадає з високим рівнем тіньової економіки (30 у тому ж році). Це може свідчити про те, що високі податки спонукають до ухилення від сплати податків та стимулюють розвиток тіньового сектору.

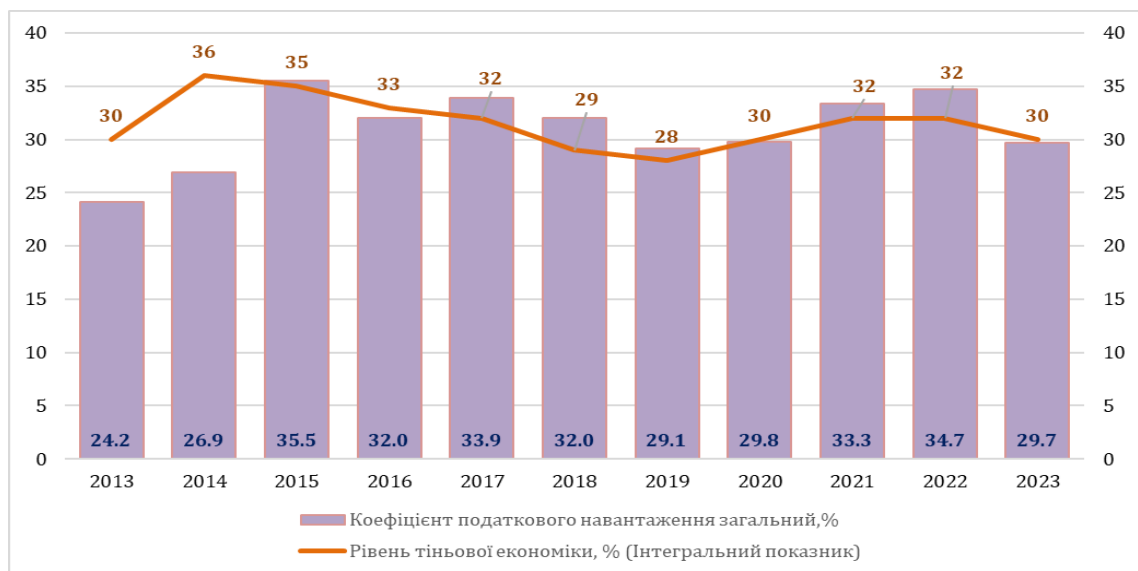

Рис. 2.6 Коефіцієнт податкового навантаження та рівень тіньової економіки в Україні у 2013-2023 рр., у % до обсягу реального ВВП.

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29].

Податок на прибуток підприємств є одним з основних джерел надходжень до бюджету України. Проте за останні роки недоотримання чи ухилення від сплати

податку на прибуток стало серйозною проблемою для бюджетної системи України, що негативно впливає на умови для ведення бізнесу. Рівень тіньової економіки у 2023 році склав 30, що є значно вищим середнього показника тіньової економіки розвинених країн світу, який на 2022 рік склав 17,3 [34]. Україна зазнає значних економічних викликів через великий обсяг тіньової економіки, що стримує соціально-економічний прогрес країни. Це виявляється у збільшенні рівня безробіття, інфляції, а також у недостатніх податкових надходженнях до державного бюджету, зниженні реального ВВП та загального добробуту громадян. Ключову роль у збільшенні масштабів тіньової економіки відіграли помилки у формуванні економічної політики, які спричинили створення неефективних умов для легальної економічної активності та сприяли дестабілізації матеріального становища населення. [33]

Основні фактори, що сприяють цьому, можуть бути різноманітними і часто взаємопов'язаними. Недосконалість податкового законодавства, низький рівень податкової культури серед підприємців, неефективність системи адміністрування податків, високий рівень тіньової економіки та поширена корупція - це лише деякі з них. Основні фактори, що призводять до недоотримання чи ухилення від сплати податку на прибуток наведені у табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Основні фактори, що призводять до недоотримання чи ухилення від сплати податку на прибуток

Фактор	Характеристика
Недосконалість податкового законодавства	Існують численні пільги та винятки, що роблять систему оподаткування непрозорою та складною для адміністрування.
Низький рівень податкової культури	Українські підприємці часто не сприймають сплату податків як свій обов'язок.
Неефективність системи адміністрування податків	Податкова служба не має достатніх ресурсів та можливостей для ефективного контролю за дотриманням податкового законодавства.
Високий рівень тіньової економіки	Значна частина українського бізнесу веде свою діяльність в тіньовому секторі, що призводить до втрат бюджетних надходжень.
Корупція	Корупційні схеми широко використовуються для ухилення від сплати податків.

Джерело: розроблено автором на основі [33, с. 580]

Причини, які спонукають підприємства до недоотримання або ухилення від сплати податку на прибуток, можуть бути різноманітними і зазвичай обумовлені комплексом факторів. Деякі з них включають:

1. Низька фіскальна дисципліна. Недостатньо контролю та недостатня дотримання податкового законодавства може призвести до неправильної сплати податків або їх ухилення.
2. Складність податкової системи. Складність податкових правил та велика кількість податкових пільг можуть стимулювати підприємства шукати шляхи для мінімізації податкових платежів.
3. Відсутність контролю та аудиту. Недостатня ефективність податкових органів у здійсненні аудиту та контролю за дотриманням податкових обов'язків може сприяти недоброякісній поведінці платників податків.
4. Економічна нерівність. Нерівний доступ до ресурсів та нерівні умови конкуренції можуть спонукати підприємства до пошуку нелегальних шляхів уникнення податкових платежів..
5. Підтримка корупції. Корупційні схеми та взаємовигідні угоди між підприємствами та податковими органами можуть сприяти уникненню або зменшенню податкових платежів.

6. Недостатня обізнаність. Деякі підприємства можуть не мати достатньої інформації про податкові обов'язки та процеси їх здійснення, що може призвести до помилкової інтерпретації або недооцінки своїх зобов'язань [9, с. 71].

Ці фактори можуть бути взаємопов'язаними і відрізнятися в залежності від конкретної ситуації та контексту діяльності підприємства.

Спрощення податкової системи, посилення контролю за дотриманням податкових обов'язків, зменшення податкового тягара та посилення прозорості в системі оподаткування можуть сприяти зменшенню недоотримання податків. Також важливо підвищити рівень свідомості серед підприємців про їхні податкові обов'язки та наслідки уникнення податкових платежів. Відмова від корупційних практик та створення сприятливих умов для легальної підприємницької діяльності також може допомогти вирішити цю проблему. Належне управління цими факторами може сприяти покращенню ситуації і допомогти забезпечити більш стабільні та прозорі умови для функціонування бюджетної системи та розвитку бізнесу в Україні [35, ст 227].

Отже, узагальнюючи, фактори, які спонукають підприємства до недоотримання чи ухилення від сплати податку на прибуток, є комплексними та різноманітними. Низька фіскальна дисципліна, складність податкової системи, відсутність контролю та аудиту, економічна нерівність, недостатня обізнаність та корупція – це лише деякі з них. Забезпечення ефективного контролю за дотриманням податкового законодавства, спрощення податкової системи, підвищення рівня податкової культури серед підприємців, а також боротьба з корупцією є ключовими кроками у запобіганні недоотримання податків. Важливо створити стабільні та прозорі умови для ведення бізнесу, які були б справедливими та однаковими для всіх учасників економічного процесу. Належне управління цими факторами може сприяти покращенню сплати податків та забезпечити більш стабільну та розвинену економічну систему, яка базується на принципах справедливості, прозорості та ефективності.

РОЗДІЛ 3 УДОСКОНАЛЕННЯ ОПОДАТКУВАННЯ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

3.1. Проблеми справляння податку на прибуток підприємств в Україні

Податок на прибуток підприємств (ПнП) є одним з найважливіших джерел надходжень до бюджету України. Він відіграє суттєву роль у формуванні доходів держави та стимулюванні економічного розвитку. Однак, чинна система оподаткування ПнП в Україні має ряд проблем, які негативно впливають на інвестиційний клімат, конкурентоспроможність бізнесу та надходження до бюджету. Внаслідок податкової реформи система сплати податку на прибуток підприємств пройшла значні зміни, що призвели до її наближення до європейської моделі, що використовується країнами-учасницями європейського простору. Крім того, військове вторгнення російської федерації на територію України 24 лютого 2022 року та наступні бойові дії спричинили серйозні збитки українській економіці, що, безумовно, відобразилося на виконанні бюджетних показників поточного року [28].

В Україні існують значні *проблеми з податковим адмініструванням*, які включають корупцію в податкових органах, тіньову економіку, та недосконалість програм для обробки великих даних. Слабка прозорість і неавтоматизований обмін інформацією як всередині країни, так і з іноземними компетентними органами ускладнює податковий контроль, особливо у сфері міжнародного оподаткування. Це стосується контролю за трансфертним ціноутворенням, виплатою пасивних доходів та контрольованими іноземними компаніями (КІК). Такі проблеми сприяють ухиленню від сплати податків, що негативно впливає на надходження від корпоративного податку, дозволяючи компаніям зменшувати свої податкові зобов'язання за рахунок непрозорих схем. Це, в свою чергу, знижує доходи державного бюджету та підриває економічну стабільність країни.

- 1. Корупція** в податкових органах є серйозною проблемою, яка ускладнює стягнення ПнП та сприяє ухиленню від сплати податків. Протягом 2022–2023 років кількість виявлених корупційних випадків у ДПС досягла рекордного рівня, що свідчить про зміни у підходах ДПС до антикорупційної діяльності та прагнення до повного викорінення корупції. За результатами опитування, проведеного ДПС у жовтні 2023 року в рамках проекту міжнародної технічної допомоги «Шведсько-українське партнерство для сучасної та ефективної податкової служби – METS», 11 респондентів вважають рівень корупції в ДПС середнім, що підкреслює існуючі проблеми. Фактори, які знижують довіру до ДПС, включають кількість корупційних ризиків, порушення антикорупційного законодавства працівниками та негативне ставлення громадськості до діяльності ДПС. [35] У 2023 році Державна податкова служба (ДПС) України впровадила Антикорупційну програму на 2023–2025 роки для вирішення проблем з корупцією, виявлених у 2022 році. Програма включає оцінку корупційних ризиків, аналіз нормативних документів і розробку заходів для мінімізації цих ризиків. За перше півріччя 2023 року було виявлено 130 порушень антикорупційного законодавства серед працівників ДПС, що призвело до складання 161 адміністративного протоколу, відкриття 8 кримінальних справ і притягнення до дисциплінарної відповідальності 8 працівників. Для підтримки антикорупційних зусиль створено інформаційну взаємодію між ДПС та іншими антикорупційними органами, а також запущено вебпортал «Стоп корупція» для повідомлень про корупцію.
- 2. Високий рівень тіньової економіки** За оцінками Міністерства економіки України, рівень тіньової економіки в Україні в 2023 році становив близько 30 від ВВП. (Див Рис. 2.6) Тіньова економіка у податковій сфері України є значною проблемою, що виникає через комплаєнс-ризики, які призводять до втрати доходів. Комплаєнс-ризики включають ситуації, коли платники податків не виконують чотири основні обов'язки, що включає належну реєстрацію в податковій системі, своєчасне подання податкової звітності, зазначення повної та достовірної інформації у податковій звітності та своєчасну сплату

податкових зобов'язань. Недотримання цих обов'язків може виникати як через свідоме ухилення від податків, так і через недостатню обізнаність або складність податкових процедур. Високий податковий тиск і високі податки на зарплати спонукає бізнес ухилятися від оподаткування. Корупція, включаючи змови та контрабанду, підживлює тіньову економіку, особливо в умовах високих мит та ПДВ.

Агресивне податкове планування — це комплекс стратегій, які використовуються компаніями для зниження податкових зобов'язань шляхом маніпулювання законодавчими прогалинами, різницею в податкових нормах різних країн і використання низькоподаткових юрисдикцій. Ця практика стає проблемою для України, оскільки вона призводить до значних втрат державного бюджету. Підприємства, залучені до таких схем, знижують свої податкові зобов'язання, що призводить до недонадходження коштів, необхідних для фінансування державних програм і послуг. Маніпулювання податковими нормами і використання недосконалостей законодавства послаблює економічну стабільність і знижує рівень податкової справедливості [54].

3. ***Недосконала система трансфертного ціноутворення.*** Українські підприємства часто використовують трансфертне ціноутворення для штучного заниження своїх прибутків та зменшення сплати податку, встановлюючи ціни на товари і послуги, які вони продають пов'язаним компаніям за кордоном, на значно нижчому рівні, ніж ринкові, або купуючи у них товари та послуги за завищеними цінами. Це дозволяє переносити частину прибутків до юрисдикцій з нижчими податковими ставками, тим самим зменшуючи оподатковуваний дохід в Україні та знижуючи загальну суму податків, яку вони повинні сплатити. Це ускладнює роботу податкових органів, які не завжди мають достатньо інформації та можливостей для ефективного контролю за трансфертними цінами.

Відсутність автоматизації процесів аналізу контрольованих операцій, неструктурованість вхідних даних та неможливість автоматичної ідентифікації, групування та аналізу контрольованих операцій значно ускладнюють виявлення

ризиків у сфері ТЦУ. Існує потреба у комплексному підході до вдосконалення умов дотримання податкового законодавства, зокрема через стандартизацію вимог та підходів до обміну інформацією між податковими органами і платниками податків. Крім того, українське законодавство ще не імплементувало всі вимоги Плану дій BEPS та Директиви ATAD, зокрема щодо оподаткування приросту капіталу при виведенні активів, застосування загального правила протидії ухиленню від сплати податків і нейтралізації наслідків гібридних розбіжностей. Це обмежує ефективність податкового контролю та сприяє перенесенню прибутків з України в інші юрисдикції. Правила ТЦУ в Україні, впроваджені з 2013 року, зазнали суттєвих змін, але все ще базуються на положеннях Настанов Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) 2010 року з деякими уточненнями 2017 року. Однак, останні рекомендації ОЕСР, викладені у редакції 2022 року, містять значні доповнення, зокрема щодо методу розподілення прибутку, аналізу фінансових операцій і операцій з нематеріальними активами, які важко оцінити. Відсутність цих актуальних положень обмежує сферу застосування правил ТЦУ в Україні.

Недоліком системи трансфертного ціноутворення також є те, що підприємства часто не можуть отримати доступ до порівнянних даних для визначення справедливої ринкової ціни, що ускладнює обґрунтування трансфертних цін. Підготовка великої кількості документації є затратною, і багато підприємств змушені витратити значні кошти на послуги консультантів. Крім того, невизначеність у законодавстві та непослідовне застосування правил часто призводять до податкових спорів і штрафів [53].

За даними Податкової служби України (ПСУ), незважаючи на діючий мораторій на проведення документальних перевірок через карантинні обмеження, викликані COVID-19, та воєнний стан, платники податків з 2020 по 2022 роки самостійно скоригували фінансовий результат до оподаткування на понад 15,9 млрд грн. Це становить 52 від загальної суми коригувань, що включає збільшення податку на прибуток на 1,6 млрд грн і зменшення

від'ємного значення об'єкта оподаткування на 3,9 млрд грн. Зокрема, протягом 2022 року такі коригування становили 4,9 млрд грн [55].

4. **Низька ефективність податкових стимулів.** З 2021 року в Україні запроваджено кілька спеціальних податкових режимів, спрямованих на стимулювання інвестицій у різні сектори та регіони: «Дія-Сіті» для ІТ-компаній, «Індустріальні парки». Пільгові режими, такі як «Інвест-няня» та спеціальні умови для шахтарських регіонів, не повністю реалізовані через агресію росії, що спричинило уповільнення інвестиційних проектів та обмежило доступ до пільг.

Двокомпонентне рішення, прийняте понад 130 країнами-членами Інклюзивної платформи з BEPS, включає впровадження глобального мінімального податку (ГМП) у розмірі 15. Це означає, що всі країни-учасниці повинні визнати та застосовувати цей податок, щоб запобігти перенесенню прибутків до юрисдикцій з низькими податковими ставками. Впровадження ГМП ускладнює використання цих пільг, оскільки низькі ставки податку в Україні можуть бути компенсовані іншими країнами, що вводять додаткові податки. Це зменшує ефективність українських податкових стимулів і призводить до втрат податкових надходжень, оскільки міжнародні компанії не отримують суттєвих переваг від українських пільг. Також збільшуються витрати на адміністрування цих пільг, оскільки необхідно враховувати міжнародні податкові зміни і адаптувати локальну податкову політику. Це підриває привабливість інвестиційного середовища України, ускладнює процес залучення нових інвесторів і зменшує конкурентоспроможність країни на глобальному ринку [26, с 31].

5. **Оподаткування непередбачених прибутків.** Україна стикається з кількома проблемами, пов'язаними з оподаткуванням надприбутків в період післявоєнної відбудови. В першу чергу, необхідність швидкого залучення фінансових ресурсів спонукає до вивчення міжнародного досвіду, де використовувалися тимчасові податкові заходи для подолання кризових ситуацій. Зокрема, такі податки були запроваджені у Великій Британії та США під час світових воєн, а

також у Німеччині після об'єднання. У сучасних умовах податки на надприбуток були запроваджені в Греції, Угорщині, Румунії та Великобританії у відповідних секторах економіки.

Для України особливо актуальним є оподаткування надприбутків банків, отриманих в умовах воєнного стану, що не пов'язані із зростанням продуктивності банківського сектору. Це сприяє більш рівномірному розподілу "економічної ренти" між економічними агентами. Однак, визначення та реалізація таких податків вимагає ретельного планування, щоб уникнути перешкод для інвестицій та бізнес-розширення. Проблемою є також визначення секторів, що підлягають оподаткуванню, оскільки це може бути складно через мультисекторальність діяльності суб'єктів господарювання та можливість виникнення надприбутків у непередбачуваних секторах. Тому оптимальним є тимчасове оподаткування, яке зосереджується на надприбутках у будь-якому секторі, де вони виникають.

- 6. Проблеми застосування міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування** Сучасні проблеми корпоративного подвійного оподаткування в Україні стосуються декількох ключових аспектів. По-перше, є проблема розбіжностей у положеннях міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування (МПДУ), які базуються на різних модельних конвенціях (ООН та ОЕСР). Наприклад, визначення прибутків від підприємницької діяльності та роялті можуть суттєво відрізнитися залежно від моделі, що ускладнює застосування податкових правил і може призвести до втрат бюджетних надходжень. По-друге, складність впровадження багатосторонньої конвенції (MLI) у діючі МПДУ, оскільки положення MLI застосовуються тільки за умови, що інша договірна держава також ратифікувала та впровадила ці положення. Це створює правову невизначеність і складнощі в застосуванні податкових норм. По-третє, є труднощі з ефективним вирішенням податкових спорів через недосконалість процедури взаємного узгодження (MAP), що може призводити до довготривалих суперечок і невизначеності для платників податків.

Основні проблеми стягнення податку на прибуток підприємств в Україні наведені у Табл. 3.1.

Таблиця 3.1 – Основні проблеми стягнення податку на прибуток підприємств в Україні

Проблема	Характеристика
Корупція	Високий рівень корупції в податкових органах ускладнює ефективне адміністрування ПнП та сприяє ухиленню від сплати податків, що призводить до втрат бюджету. Реалізація Антикорупційної програми на 2023–2025 роки спрямована на боротьбу з цими викликами через підвищення прозорості та обізнаності.
Тіньова економіка	Високий рівень тіньової економіки, оцінений у 30 від ВВП у 2023 році, сприяє втраті податкових надходжень. Це зумовлено складністю податкових процедур та високим податковим тиском, що змушує бізнеси ухилятися від сплати податків.
Недосконала система трансфертного ціноутворення	Використання трансфертного ціноутворення для заниження прибутків ускладнює оподаткування, оскільки підприємства маніпулюють цінами на операції з пов'язаними компаніями. Відсутність автоматизації процесів і неструктурованість даних також перешкоджають ефективному контролю.
Низька ефективність податкових стимулів	З 2021 року в Україні запроваджено кілька податкових режимів для стимулювання інвестицій, проте їх реалізація ускладнена через агресію росії. Впровадження глобального мінімального податку (ГМП) призводить до зниження ефективності даних податкових стимулів, збільшення витрат на адміністрування та зменшення конкурентоспроможності України на глобальному ринку.
Оподаткування непередбачених прибутків	Необхідність швидкого залучення фінансових ресурсів для відбудови після війни спонукає до впровадження податків на надприбутки. Проте, визначення секторів для оподаткування і уникнення перешкод для інвестицій потребує ретельного планування.
Проблеми застосування міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування	Розбіжності в положеннях міжнародних договорів, складність імплементації багатосторонньої конвенції та недосконалість процедури взаємного узгодження призводять до податкових спорів і невизначеності. Це негативно впливає на надходження від податку на прибуток підприємств.

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Отже, податкова система країни є надто дискреційною, що спричиняє тіньову економіку та використання офшорів. Хоча корпоративний податок в Україні має ставку, порівнянну зі світовими стандартами, все ж залишається дискреційним. Наприклад, податкові органи мають можливість чинити тиск на підприємства при визначенні бази оподаткування, що створює умови для недостатнього надходження фінансових ресурсів до державного бюджету. Крім

того, нинішня система податкового регулювання може дозволяти виведення коштів у юрисдикції з нижчими податками, що надає бізнесу можливості мінімізувати свої податкові зобов'язання. Це спонукає компанії шукати альтернативні шляхи оптимізації фінансів, що може призводити до значних втрат потенційних доходів для державного бюджету [35].

3.2. Зарубіжний досвід корпоративного оподаткування

У розвинених країнах застосування податку на прибуток підприємств широко використовується як інструмент регулювання соціально-економічних відносин. Цей податок дозволяє впливати на рівень виробництва, конкурентоспроможність місцевих підприємств, інвестиційний клімат та загальну економічну ситуацію країни. Україна також звертає увагу на потенціал цього податку не лише з фіскальних, а й з регуляторних мотивів. На даний момент в Україні податок на прибуток підприємств (ПнП) займає четверте місце у структурі доходів державного бюджету, після податку на додану вартість (ПДВ), акцизного податку та податку на доходи фізичних осіб (ПДФО), з часткою від 5 до 10 (Див Табл. 2.5). Для порівняння, у США подібний податок забезпечує до 12-13 доходів федерального бюджету. Загалом, український податок на прибуток підприємств схожий на податки на прибуток корпорацій у розвинених країнах. Однак його вага в доходах бюджету різна в різних країнах: від 7 до 13 у США [39], до 5,5 у Франції, до 11 у Великобританії та Німеччині [40].

Давайте розглянемо систему оподаткування прибутку корпорацій у Сполучених Штатах Америки. У цій країні оподатковуваний прибуток корпорацій визначається як дохід компанії, з урахуванням різних відрахувань, таких як вартість продукції, виплати зарплати та інші види винагород, відсотки, амортизація та витрати на рекламу. Система оподаткування прибутку корпорацій у США ділиться на кілька рівнів:

1. Федеральний рівень має єдину ставку податку у розмірі 21.

2. На рівні окремих штатів ставка податку різниться, наприклад, від фіксованих 2,5 в Північній Кароліні до 12 в Айові, де встановлено прогресивну шкалу оподаткування.

3. Муніципальні влади також можуть встановлювати свої збори, які можуть становити від 2 до 9 від прибутку підприємств.

Додаткові податки, що перевищують 21 федерального корпоративного податку, можуть бути встановлені в 44 штатах і окрузі Колумбія [37].

На місцевому рівні оподаткування прибутку підприємств не є надто популярним, і найчастіше міста використовують інші види податків, такі як податок на продаж або збір за конкретні види діяльності.

Податок на прибуток підприємств у США є третім за обсягом джерелом федеральних надходжень, хоча його розмір значно менший, ніж податки на доходи фізичних осіб та податки на соціальне забезпечення. У фінансовому році 2022 року цей податок приніс до бюджету 424,8 мільярда доларів, що складає 8,68 від усіх федеральних надходжень та 1,7 валового внутрішнього продукту (ВВП) – рис. 3.1 [37].

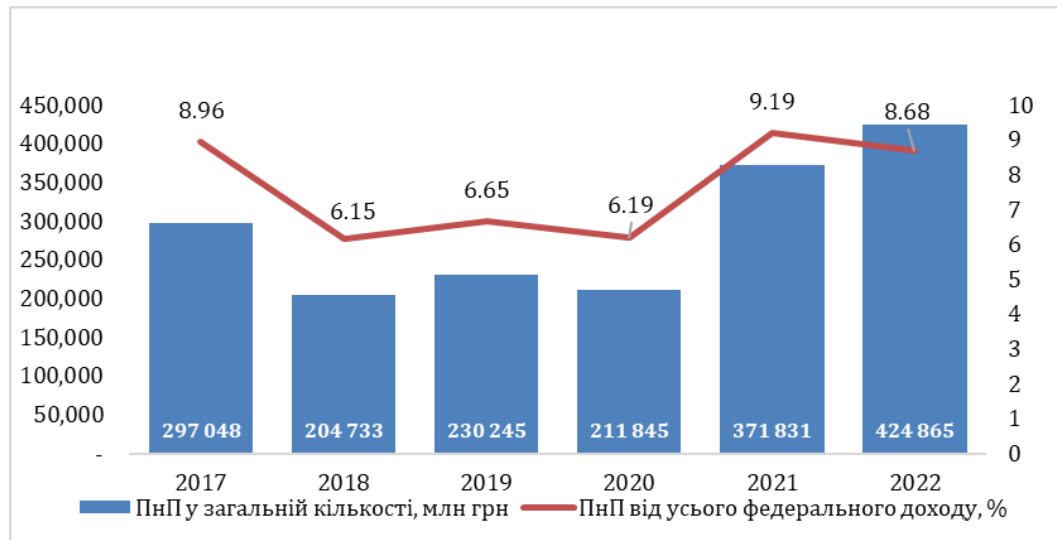

Рисунок 3.1 – Динаміка надходжень ПнП у США у загальній кількості у млрд. дол. та відсотках від усього федерального доходу у 2017-2022 рр. [38].

Значення корпоративного податку як джерела доходу різко зменшилося із 1950-х по середину 1980-х років. З того часу в середньому воно становило менше 2 від валового внутрішнього продукту (ВВП) – рис. 3.2.

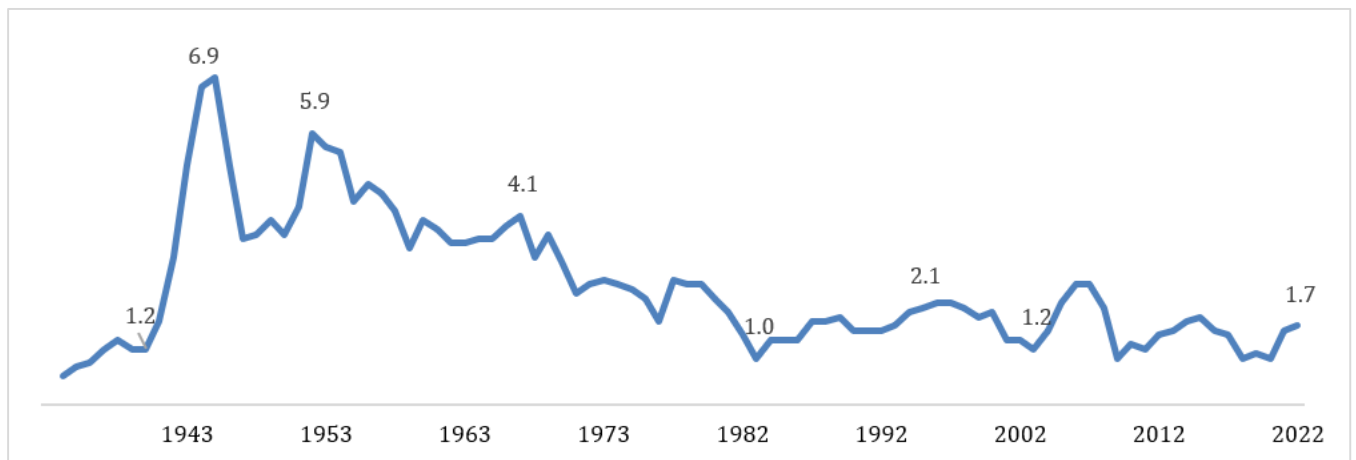

Рисунок 3.2 – Динаміка надходжень податку на прибуток підприємств у США у відсотках від ВВП у 1943 – 2022 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [38].

Хоча в зарубіжних країнах питома вага податку на прибуток у структурі доходів бюджету є меншою, ніж в Україні, він все ж виконує важливу регулювальну функцію. Це підтверджується, зокрема, наявністю нормативно визначених цілей використання надходжень від цього податку (див. табл. 3.2). У той час, український

контекст не передбачає нормативно встановлених напрямків використання надходжень від податку на прибуток, як це відбувається за кордоном.

Таблиця 3.2 – Спрямування надходжень корпоративного податку у розвинених країнах

Країна	Спрямування
Німеччина, Іспанія, Греція, Ірландія, Канада	Стимулювання інвестицій
Бельгія, Люксембург, Англія, Франція, Таїланд, Туркменістан	Розвиток малого бізнесу
Португалія, Італія	Розвиток депресивних територій
Німеччина, Японія	Вирівнювання бюджетів різного рівня

Джерело: розроблено автором на основі [41].

Функцію регулювання податку на прибуток реалізують через встановлення податкових ставок. Станом на 2024 рік, найвищі ставки податку на прибуток мають Мальта (35) , Португалія (31,5) та Німеччина (29,9). В Україні застосовується основна ставка податку на прибуток, яка становить 18. Для порівняння можемо розглянути ставки податку на прибуток підприємств у різних країнах світу (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Основні ставки податку на прибуток у деяких зарубіжних країнах за період 2018-2024 рр.,

Країна	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Австралія	30	30	30	30	30	30	30
США	21	21	21	21	21	21	21
Австрія	25	25	25	25	25	24	24
Великобританія	20	19	19	25	25	25	25
Ірландія	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5	12,5
ОАЕ	0	0	0	0	0	9	9
Польща	19	19	19	19	19	19	19
Румунія	16	16	16	16	16	16	16
Україна	18	18	18	18	18	18	18
Франція	33,33	31	28	25	25	26,5	25
Німеччина	29,79	29,79	29,79	29,79	29,79	29,79	29,79
Мальта	35	35	35	35	35	35	35
Португалія	31,5	31,5	31,5	31,5	31,5	31,5	31,5

Джерело: розроблено автором на основі [42].

З табл. 3.3 видно, що ставки податку на прибуток у зарубіжних країнах коливаються від 9 до 35. Це обумовлено цілями та стратегіями податкової політики, що реалізуються у цих країнах. Наприклад, за період з 2018 по 2023 роки найвища

ставка податку на прибуток була на Мальті – 35, а найнижча в Об'єднаних Арабських Еміратах – 9. Бачимо, що у 2024 році Франція знизилу ставку корпоративного податку до 25, що було спрямовано на підвищення конкурентоспроможності та привабливості французької податкової системи для бізнесу. Зазначимо, що у багатьох країнах світу ставки податку на прибуток за цей період залишалися стабільними, наприклад у Австралії, США, Польщі, Румунії [42, 45]. Загалом можна відзначити відносну стабільність податкових ставок у вказаних країнах за останні п'ять років. Крім зниження стандартних ставок податку на прибуток, багато країн переглянули ставки податку для малого та середнього бізнесу, надали прискорену амортизацію або наділи преференції для досліджень та розвитку. Проте оскільки зниження ставок податку на прибуток може негативно позначитися на доходах держави, деякі країни збільшили ставки ПДВ, акцизів, податку на нерухомість та податків на забруднення навколишнього середовища, які менш вразливі для економіки порівняно з прямими податками.

Порівнюючи ставку податку на прибуток підприємств в Україні з іншими країнами, відзначаємо, що вона є досить низькою. Проте сама низька ставка не гарантує пожвавлення бізнес-середовища [42]. Уряду України та відповідним органам необхідно зосередитися не лише на зниженні номінального податкового навантаження, але й використовувати цю ставку як потужний механізм підвищення привабливості країни. Це може бути досягнуто шляхом гармонізації податкового та бухгалтерського обліку податку на прибуток підприємств, підвищення податкової культури платників податків та зменшення рівня ухилення від оподаткування. Незважаючи на це, ставка податку на прибуток в Україні за період з 2018 по 2023 роки залишилася стабільною, що відповідає загальносвітовим тенденціям і пов'язано з євроінтеграційними процесами у країні. Ця стабільність сприяла зменшенню податкового навантаження на підприємства та обсягів тіньової економіки.

Особливості зарубіжного досвіду корпоративного оподаткування наведені у табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Особливості зарубіжного досвіду корпоративного оподаткування

Країна	Ставка ПнП	Особливості системи оподаткування
США	21	Низька ставка, широке застосування пільг та винятків.
Велика Британія	25	Чіткі правила, мінімальна кількість пільг.
Німеччина	15 +5,5 - 20,5	Складність, численні пільги.
Франція	25	Високий рівень централізації, значні адміністративні витрати.
Японія	23,2	Складність, численні пільги.

Джерело: розроблено автором на основі [41].

Корпоративне оподаткування є одним з ключових інструментів державного регулювання економіки, що впливає на інвестиційну активність, конкурентоспроможність підприємств та надходження до бюджету. Для порівняльного аналізу систем корпоративного оподаткування візьмемо до уваги декілька країн з різними економічними моделями та рівнями розвитку: США мають ставку податку на прибуток підприємств (ПнП) серед розвинених країн - 21. Їхня система оподаткування характеризується також широким застосуванням податкових пільг та винятків. У Великій Британії ставка ПнП становить 25 з квітня 2023 року для прибутків понад £250,000. Їхня система оподаткування характеризується чіткими правилами та мінімальною кількістю пільг. У Німеччині ставка ПнП становить 15, з додатковою надбавкою за солідарність 5,5, що в сумі дає 20,5. Німецька система оподаткування відзначається складністю та наявністю численних пільг. Станом на 2024 рік ставка корпоративного податку у Франції становить 25 для всіх компаній незалежно від рівня прибутків, що є результатом зниження з 33 протягом останніх кількох років для підвищення привабливості системи оподаткування для бізнесу. У Японії ставка ПнП становить 23,2. Система оподаткування Японії також характеризується складністю та наявністю численних пільг [31].

Країни ЄС, такі як Нідерланди та Бельгія, успішно впровадили спрощені форми податкової звітності, зокрема, декларація з ПДВ у цих країнах складається лише з однієї сторінки. Швеція, Данія та Велика Британія запровадили систему Єдиного рахунку для сплати податків, що дозволяє сплачувати всі податки та збори

на один рахунок. Такий підхід значно зменшує адміністративне навантаження на платників податків, економить їхній час та ресурси, забезпечуючи прозорість і ефективність податкової системи. Крім того, багато європейських країн відмовилися від місячної податкової звітності на користь квартальної, що спрощує процес звітування. Ці заходи демонструють ефективність та зручність спрощених форм податкової звітності для бізнесу та податкових органів [51].

Фіскальна ефективність податкової системи є ключовим показником здатності держав забезпечувати стабільні надходження до бюджету для фінансування своїх потреб. У різних країнах світу спостерігається зниження фіскальної ефективності, що має серйозні наслідки для економічної стабільності та соціального добробуту. Зниження фіскальної ефективності податкових систем у різних країнах світу спричинене як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами. Серед об'єктивних факторів автор виділяє глобалізацію світової економіки, яка сприяє поширенню схем мінімізації податкового навантаження великими та транснаціональними корпораціями. Це пояснюється тим, що глобалізація дозволяє корпораціям переміщати свої прибутки до юрисдикцій з більш сприятливими податковими режимами, зменшуючи таким чином загальне податкове навантаження. Така практика підриває фіскальну базу країн, знижуючи їх здатність фінансувати громадські послуги та інфраструктуру. Тому важливо, щоб уряди співпрацювали на міжнародному рівні, розробляючи ефективні механізми для запобігання податковим ухиленням і забезпечення справедливого оподаткування [50].

Багато країн світу прагнуть знизити ставки ПнП з метою стимулювання економічного зростання та залучення інвестицій. Країни посилюють заходи з протидії ухиленню від сплати податків з боку транснаціональних корпорацій, використовуючи такі інструменти, як BEPS (Base Erosion and Profit Shifting). Деякі країни запроваджують нові податки, наприклад, податок на цифрові послуги, з метою оподаткування діяльності транснаціональних корпорацій, які не завжди мають фізичну присутність на їх території. Країни прагнуть до більшої прозорості у сфері корпоративного оподаткування, публікуючи інформацію про бенефіціарів

власності компаній та їх податкові зобов'язання [40]. Зарубіжний досвід корпоративного оподаткування свідчить про те, що не існує універсальної моделі, яка б однаково підходила всім країнам. Кожна країна має обирати власну систему оподаткування з урахуванням своїх економічних особливостей, цілей та пріоритетів.

Отже, податок на прибуток підприємств у зарубіжних країнах виконує важливу регулюючу роль у соціально-економічних відносинах. Він дозволяє впливати на рівень виробництва, конкурентоспроможність підприємств та інвестиційний клімат. Загальний огляд податкових ставок на прибуток відрізняється в різних країнах, варіюючись від низьких до високих значень. Це обумовлено стратегіями податкової політики та цілями кожної конкретної держави. Багато країн звертають увагу не лише на номінальне зниження ставок податку на прибуток, а й на оптимізацію податкової системи загалом, що включає гармонізацію податкового та бухгалтерського обліку, стимулювання інвестицій та досліджень та розвитку, а також мінімізацію рівня ухилення від оподаткування. Деякі країни демонструють стабільність ставок податку на прибуток протягом тривалого періоду. Це сприяє прогнозованості для бізнесу та може сприяти зменшенню тіньової економіки. Загалом, зарубіжний досвід корпоративного оподаткування підкреслює важливість гнучкості та адаптивності податкової системи до потреб економіки та суспільства.

3.3. Напрями удосконалення оподаткування прибутку підприємств в Україні

Оподаткування прибутку підприємств є одним із ключових елементів податкової системи будь-якої країни, включаючи Україну. Ефективне оподаткування прибутку забезпечує не лише достатні доходи для державного бюджету, але й стимулює розвиток бізнесу та економіки в цілому. Проте, в Україні

існують численні виклики та проблеми, пов'язані з оподаткуванням прибутку підприємств. В Україні, як і в багатьох інших країнах, оподаткування прибутку підприємств відіграє ключову роль у формуванні доходів бюджету та стимулюванні економічного розвитку. Проте існують певні проблеми та недоліки в системі оподаткування, які потребують вдосконалення.

З метою вирішення зазначених проблем пропонується здійснити наступні кроки:

1. **Боротьба з корупцією.** Боротьба з корупцією в податкових органах є необхідною умовою для ефективного адміністрування ПнП та забезпечення надходжень до бюджету [48]. Для вирішення проблеми корупції в податкових органах України, планується реалізація масштабної антикорупційної програми ДПС на 2023–2025 роки. Основні заходи включають впровадження принципу нульової толерантності до корупції, підвищення обізнаності працівників та платників податків про антикорупційні заходи, а також регулярне оновлення стратегії відповідно до нових ризиків. Програма передбачає аналіз і усунення корупційних ризиків, навчання персоналу, покращення нормативно-правової бази та впровадження ефективних механізмів для повідомлення про корупційні дії. Важливим аспектом є також інформаційна підтримка та співпраця з антикорупційними органами, прозорість діяльності ДПС і регулярне інформування громадськості про досягнення антикорупційних цілей. Пропонується використовувати звіти, опитування, консультації, результати тестувань працівників і дані з медіа для оцінки ефективності Антикорупційної програми ДПС. Це допоможе визначити індикатори, такі як зменшення кількості корупційних правопорушень і підвищення прозорості діяльності. За результатами оцінки складається звіт з висновками та пропозиціями для подальшого вдосконалення антикорупційної діяльності, який публікується на вебпорталі ДПС.
2. **Боротьба з тіньовою економікою** Для вирішення проблеми тіньової економіки необхідно застосувати комплексний підхід, що включає як

спрощення податкових процедур, так і запровадження сучасних технологій контролю. З одного боку, слід зменшити податковий тиск і спростити процеси реєстрації та подання звітності, що сприятиме легалізації бізнесу. З іншого боку, важливо впровадити податкову амністію та інформаційні кампанії, які підкреслюють переваги дотримання податкового законодавства. Запровадження системи управління комплаєнс-ризиками та електронного аудиту (Е-аудит) дозволить підвищити прозорість і ефективність податкового контролю. Е-аудит в Україні спрямований на покращення податкового контролю великих платників податків через автоматизовану обробку даних у форматі SAF-T UA. Цей підхід включає розробку програмного забезпечення та алгоритмів для аналізу податкових даних, що дозволяє виявляти ризикові операції та забезпечує дотримання податкового законодавства. Крім того, необхідно посилити антикорупційні заходи та забезпечити належну взаємодію між державними органами для ефективного моніторингу та управління податковими ризиками. Ці кроки дозволять мінімізувати тіньову економіку, підвищити добровільне дотримання податкових норм та забезпечити стабільні надходження до державного бюджету.

Для подолання агресивного податкового планування в Україні необхідно створити чітку податкову політику, спрямовану на протидію таким практикам, і забезпечити належне нормативне та інфраструктурне забезпечення. Важливо враховувати міжнародний досвід і координувати дії з наддержавними інституціями, такими як ОЕСР, ООН та ЄС, щоб забезпечити ефективну протидію. Також слід забезпечити ефективний контроль ризиків у сфері агресивного податкового планування та запровадити відповідні законодавчі зміни. Зокрема, необхідно регулювати діяльність контрольованих іноземних компаній, адаптувати норми щодо протидії легалізації коштів, набутих злочинним шляхом, відповідно до нових стандартів ФАТФ, створити ефективну систему повернення активів та вдосконалити механізми контролю за фінансовими операціями публічних осіб. Крім того, варто зменшити податкове навантаження на корпоративні

доходи, щоб зменшити стимули до ухилення від сплати податків. Комплексний підхід до впровадження цих заходів допоможе досягти бажаних результатів, знизивши регуляторне та звітне навантаження на підприємства і підвищивши ефективність податкової системи [54].

Приєднання України до асоціації BEPS (Base erosion and Profit Shifting) з 1 січня 2017 року є важливим кроком у запобіганні розмиванню бази оподаткування податком на прибуток (BEPS), що відноситься до стратегій податкового планування, Проект Закону щодо впровадження Плану дій BEPS в Україні охоплює такі ключові кроки: розкриття контролю іноземних компаній (КІК), обмеження витрат на операції з пов'язаними особами, запобігання зловживанням у міжнародному оподаткуванні, контроль трансфертного ціноутворення, звітність за країнами для міжнародних груп та уникнення штучного уникнення статусу постійного представництва [43, Додаток В].

3. **Вдосконалення системи трансфертного ціноутворення.** Необхідно вдосконалити систему трансфертного ціноутворення, щоб унеможливити штучне заниження прибутків підприємств та збільшити надходження до бюджету. Для удосконалення системи трансфертного ціноутворення в Україні необхідно впровадити комплекс заходів, спрямованих на автоматизацію процесів податкового контролю та забезпечення відповідності умов контрольованих операцій принципу «витагнутої руки».

У травні 2023 року Державна податкова служба уклала міжнародний договір про розробку програмного забезпечення BigData TP, яке сприятиме автоматизації процедур податкового контролю. Впровадження цієї системи дозволить вдосконалити ризик-орієнтовані підходи, підвищити швидкість, точність та ефективність результатів контролю за трансфертним ціноутворенням, зменшити податкові правопорушення та судові спори, а також знизити вплив «людського фактору».

Одним з ключових завдань є створення автоматизованої системи аналізу великих масивів даних для проведення аналізу ризиків з трансфертного

ціноутворення. Це дозволить усунути складності виявлення ризиків, пов'язаних з відсутністю автоматизації процесів аналізу контрольованих операцій, неструктурованістю вхідних даних для моніторингу таких операцій та неможливістю автоматичної ідентифікації, групування та аналізу контрольованих операцій в розрізі контрагентів.

Для підвищення ефективності податкового контролю необхідно також удосконалити обмін податковою інформацією з іноземними компетентними органами. Проходження віртуального оцінювання ДПС експертами Глобального форуму ОЕСР дозволить Україні долучитися до міжнародної системи автоматичного обміну інформацією. Це сприятиме створенню прозорого податкового середовища, підвищенню іміджу України як надійного партнера в міжнародних податкових відносинах та забезпечить обмін інформацією про фінансові рахунки і звітами в розрізі країн з понад 168 іноземними податковими адміністраціями. Запровадження системи автоматичного обміну інформацією дозволить посилити контроль за своєчасністю та повнотою декларування доходів, виявляти незадекларовані доходи, підвищити ефективність застосування нових правил про оподаткування контрольованих іноземних компаній та отримати додаткові джерела податкової інформації. Це також сприятиме підвищенню рівня добровільного дотримання платниками податків норм податкового законодавства.

Необхідно забезпечити постійне оновлення правил трансфертного ціноутворення в Україні відповідно до останніх рекомендацій ОЕСР, зокрема щодо методу розподілення прибутку, аналізу фінансових операцій і операцій з нематеріальними активами. Впровадження нових механізмів роботи ДПС, що ґрунтуються на більш широкому використанні технологій та автоматизації процесів обміну інформацією, забезпечить ефективне протистояння розмиванню податкової бази й виведенню прибутку з-під оподаткування, підвищення рівня податкового контролю та зростання доходів бюджету.

Важливо не лише проводити перевірки, а й надавати допомогу бізнесу у виявленні та уникненні потенційних ризиків. ДПС рекомендує платникам податків самостійно переглянути проведені контрольовані операції на відповідність принципу «витагнутої руки» (ст. 39.5 та ст. 50 ПКУ) та скористатись можливістю проведення самокоригувань відповідно до ПКУ.

4. ***Ефективне використання податкових стимулів для заохочення післявоєнної відбудови та реінвестування капіталу.*** Залучення як внутрішніх, так і іноземних інвестицій є важливим не лише для післявоєнного відновлення, а й для стимулювання економічного зростання в цілому. Важливим аспектом податкової політики в цьому контексті є ефективне використання податкових стимулів. Пільгові режими мають стати ключовим фактором у прийнятті інвесторами рішень щодо вкладення коштів у визначені законом напрямки та обсяги. Якщо ці режими не сприятимуть залученню інвестицій, їх збереження буде невиправданим, призводячи до втрат бюджетних надходжень та збільшення витрат на податкове адміністрування.

Запровадження тимчасових податкових стимулів, таких як прискорена амортизація та повне врахування вартості капітальних витрат у витратах періоду, може стати ефективною заміною постійних податкових пільг для України. Прискорена амортизація дозволяє підприємствам швидше амортизувати вартість своїх основних засобів, що знижує податкове навантаження на початкових етапах інвестиційного циклу. Повне врахування вартості капітальних витрат у витратах періоду дозволяє підприємствам одразу відносити витрати на придбання капітальних активів на зменшення оподаткованого прибутку, що створює стимул для здійснення нових інвестицій.

Такі заходи є привабливими з кількох причин. По-перше, вони зменшують витрати часу на дотримання нормативних вимог, оскільки підприємствам не потрібно відстежувати амортизаційні відрахування протягом тривалого часу. По-друге, вони вирішують податкові проблеми, спричинені інфляцією,

забезпечуючи більш точну оцінку витрат в умовах зростання цін. По-третє, прискорена амортизація та миттєве вирахування витрат є вигідними для всіх платників податків незалежно від їхнього розміру, оскільки вони не залежать від суб'єктивних факторів, таких як попередні умови відбору інвесторів.

Запровадження цих заходів також зменшує можливості для корупції, оскільки зникає простір для дискреційних рішень з боку податкових органів. Крім того, ці стимули можуть бути легко доступні для підприємств, які на сьогодні не мають права на інші пільги, що сприяє залученню інвестицій у різні регіони та сектори економіки. Також вони менш спотворюють інвестиційні рішення, оскільки механізм пов'язує надану пільгу безпосередньо із здійсненими інвестиціями.

Враховуючи помірну вартість для бюджету, яка може становити 0,3–0,6 ВВП, та можливість звуження набору активів, до яких застосовуються ці стимули, запровадження прискореної амортизації та миттєвого вирахування витрат є привабливим і економічно обґрунтованим заходом. Це забезпечить більш ефективне спрямування обмежених бюджетних ресурсів та збереже податкові пільги в Україні у світлі нового глобального мінімального податку, сприяючи стабільному економічному зростанню та розвитку підприємницької діяльності [35].

5. **Оподаткування надприбутків банків.** Згідно з новими законодавчими змінами, впровадженими Законом України № 3474-IX від 21 листопада 2023 року, було переглянуто ставки податку на прибуток для банків. У 2023 році базова ставка податку на прибуток банків була тимчасово підвищена до 50, що забезпечить додаткові податкові надходження для покриття дефіциту бюджету в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови. Починаючи з 2024 року, ставка податку на прибуток банків буде знижена до 25, що узгоджується з міжнародними податковими практиками та забезпечує стабільне податкове середовище в довгостроковій перспективі. Це рішення також передбачає заборону на врахування у 2023 році непогашених податкових збитків минулих років, з правом врахування цих збитків,

починаючи з 2024 року. Ці заходи спрямовані на оптимізацію податкових надходжень у короткостроковій перспективі, з одночасним створенням передумов для стабільного податкового клімату в майбутньому [11, 52].

6. Перегляд міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Для вирішення проблем, пов'язаних із корпоративним подвійним оподаткуванням, необхідно здійснити декілька ключових реформ. По-перше, слід провести детальний аналіз діючих МПДУ для виявлення розбіжностей і розробити еталонний договір, який стане основою для перегляду існуючих угод з метою захисту податкових інтересів України. По-друге, потрібно прискорити процес узгодження синтезованих текстів МПДУ з договірними державами для забезпечення правової визначеності. Це включає підготовку та оприлюднення таких текстів на вебсайті Мінфіну. Для вдосконалення процедури взаємного узгодження, необхідно уточнити права та обов'язки платників податків і компетентних органів. Це також включає розробку змін до національного законодавства для усунення невідповідностей, які обмежують можливості України щодо отримання податкових надходжень. Комплексний підхід до вирішення цих питань сприятиме покращенню податкової визначеності та ефективному збору податків у корпоративному секторі.

Напрями вдосконалення механізму справляння податку на прибуток підприємства наведені у табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Напрями вдосконалення механізму справляння податку на прибуток підприємства

Напрямок удосконалення	Характеристика
Боротьба з корупцією	Реалізація антикорупційної програми ДПС на 2023–2025 роки включає впровадження принципу нульової толерантності до корупції, навчання персоналу, покращення нормативно-правової бази та співпраця з антикорупційними органами для підвищення прозорості діяльності.
Боротьба з тіньовою економікою	Застосування комплексного підходу, який включає спрощення податкових процедур, запровадження податкової амністії, інформаційні кампанії, системи управління комплаєнс-ризиками та електронного аудиту для підвищення прозорості та ефективності податкового контролю.
Вдосконалення системи трансфертного ціноутворення	Впровадження автоматизованої системи аналізу великих масивів даних, міжнародного обміну податковою інформацією та постійного оновлення правил трансфертного ціноутворення відповідно до рекомендацій ОЕСР для підвищення ефективності податкового контролю.
Ефективне використання податкових стимулів для заохочення післявоєнної відбудови та реінвестування капіталу	Запровадження тимчасових податкових стимулів, таких як прискорена амортизація та миттєве вирахування витрат, для зменшення податкового навантаження на підприємства і стимулювання нових інвестицій, з одночасним збереженням податкових пільг в Україні.
Оподаткування надприбутків банків	Перегляд ставок податку на прибуток банків з тимчасовим підвищенням до 50 у 2023 році для покриття дефіциту бюджету та зниженням до 25 з 2024 року, узгодженим з міжнародними податковими практиками для забезпечення стабільного податкового середовища.
Перегляд міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування	Проведення детального аналізу діючих МПДУ, розробка еталонного договору, прискорення узгодження синтезованих текстів та вдосконалення процедури взаємного узгодження для покращення податкової визначеності та ефективного збору податків у корпоративному секторі.

Джерело: розроблено автором на основі [35]

Реалізація запропонованих напрямів удосконалення дозволить Україні створити більш справедливу та ефективну систему оподаткування, що сприятиме розвитку економіки та добробуту суспільства.

Ще однією ідеєю для удосконалення податкової системи був проект щодо введення **податку на виведений капітал**. Основна мета цього проекту полягала в тому, щоб оподатковувати лише ті кошти, які були виведені із підприємства, в той час як кошти, що реінвестувалися в розвиток підприємства, його виробничі

потужності тощо, не підлягали оподаткуванню. У 2018 році був зареєстрований проект № 8557 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо податку на виведений капітал», однак його так і не було прийнято Верховною Радою України [34, 36]. За словами членкині Комітету ВРУ з питань фінансів, Ніни Южаніної, неприйняття цього проекту є втратою для податкової політики України. Між іншим, в Естонії, яка часто вказується як приклад країни, що першою запровадила податок на виведений капітал, така система оподаткування функціонує з 2000 року [4]. За словами Южаніної, основними причинами відхилення проекту стали протистояння компаній, які не планували інвестувати в Україні, та неоднозначність урядової позиції. Варто зазначити, що ухвалений у 2022 році правовий режим «Дія-Сіті» для ІТ-компаній в Україні дозволяє резидентам сплачувати Податок на виведений капітал (9).

Також планується податкова **реформа "10-10-10"**, яка передбачає зниження трьох основних податків — податку на прибуток підприємств, податку на доходи фізичних осіб (ПДФО) та ПДВ — до 10 кожен. Одночасно планується скасувати Єдиний соціальний внесок (ЄСВ) та запровадити 3 воєнного збору. Реформа має на меті стимулювати бізнес до виходу з тіні та покращити інвестиційний клімат, але ризикує суттєво знизити податкові надходження до бюджету. Крім того, можливий фіскальний тиск на бізнес і конфлікт із євроінтеграційними зобов'язаннями України через зниження ставок податків нижче європейських норм. Водночас реформа покликана зробити податкову систему прозорішою та ефективнішою, вирівнюючи реальні та формальні податкові ставки та зменшуючи рівень тіньової економіки. Експерти стурбовані відсутністю чітких фінансових розрахунків та моделей реформи "10-10-10". Вони попереджають про ризик значного падіння доходів бюджету, негативний вплив на пенсійний фонд та соціальні виплати через скасування ЄСВ, а також можливі невідповідності європейським податковим нормам. Є побоювання щодо зростання фіскального тиску та недостатньої боротьби з корупцією, зокрема, збереженням тіньового сектору та зловживань з боку податкових органів [49]. Для успішного впровадження реформи необхідно

ретельно прорахувати її вплив на бюджет та уникнути можливих негативних наслідків [46].

ВИСНОВКИ

Отже, податок на прибуток є ключовим елементом податкової системи країни, який забезпечує значну частину доходів державного бюджету. Цей податок виступає як інструмент фіскальної політики, що може використовуватися для обороноздатності України під час воєнного стану, регулювання економічної активності, розподілу ресурсів держави.

Аналіз індикаторів та показників прибуткового оподаткування підприємств в Україні виявив значні коливання у виконанні планових показників податку на прибуток за 2019-2023 роки. Це коливання зумовлене економічною нестабільністю, пов'язаною з пандемією COVID-19, та військовими діями в Україні. Співвідношення податку на прибуток до ВВП показує стабільність податкової політики, проте зниження у 2022-2023 роках відображає вплив зовнішніх шоків, що підкреслює необхідність адаптації податкової політики до змінних економічних умов.

Податок на прибуток підприємств, крім вагомого фіскального значення, має ще й широкі можливості для регулювання і стимулювання підприємницької діяльності. За допомогою ПнП держава може здійснювати стимулювальний вплив на розвиток окремих галузей або регіонів, на виробництво пріоритетних товарів, робіт, послуг, на поживлення інвестиційної й інноваційної діяльності та розвиток конкурентних відносин тощо.

Наприклад, податок на прибуток підприємств у зарубіжних країнах виконує важливу регулюючу роль у соціально-економічних відносинах. Він впливає на рівень виробництва, конкурентоспроможність підприємств та інвестиційний клімат. Багато країн звертають увагу не лише на номінальне зниження ставок податку на прибуток, а й на оптимізацію податкової системи загалом, що включає гармонізацію податкового обліку, стимулювання інвестицій та досліджень та розвитку, а також мінімізацію рівня ухилення від оподаткування.

Основні проблеми корпоративного оподаткування в Україні включають високий рівень корупції, значну тіньову економіку, недосконалу систему трансфертного ціноутворення, низьку ефективність податкових стимулів, а також труднощі з оподаткуванням непередбачених прибутків та застосуванням міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування. Податкова система країни є надто дискреційною, що спричиняє тіньову економіку та використання офшорів. Низька ставка податку на прибуток не гарантує поживлення бізнес-середовища, тому уряду України необхідно зосередитися на гармонізації податкового та бухгалтерського обліку, а також на створенні стабільних і прозорих умов для підприємництва.

Реформування податкової системи повинно зосереджуватися на зниженні податкового тиску, спрощенні адміністрування, підвищенні прозорості та стимулюванні інвестиційної активності підприємств в Україні. Ефективний контроль за дотриманням податкового законодавства, підвищення податкової культури серед підприємців та боротьба з корупцією є ключовими заходами для запобігання недоотриманню податків. Належне управління цими факторами сприятиме стабільності та розвитку економічної системи на засадах справедливості та ефективності.

Для удосконалення системи прибуткового оподаткування в Україні необхідно впровадити такі заходи:

- *Впровадження антикорупційних програм*, що включає впровадження принципу нульової толерантності до корупції, навчання персоналу, покращення нормативно-правової бази та співпрацю з антикорупційними органами для підвищення прозорості діяльності.
- *Боротьба з тіньовою економікою*, що включає спрощення податкових процедур, запровадження податкової амністії, інформаційні кампанії, системи управління комплаєнс-ризиками та електронного аудиту для підвищення ефективності податкового контролю.
- *Вдосконалення системи трансфертного ціноутворення*, що включає впровадження автоматизованої системи аналізу великих масивів даних,

міжнародного обміну податковою інформацією та постійного оновлення правил трансфертного ціноутворення відповідно до рекомендацій ОЕСР для підвищення ефективності податкового контролю.

- *Ефективне використання податкових стимулів*, що включає запровадження тимчасових податкових стимулів, таких як прискорена амортизація та миттєве вирахування витрат, для зменшення податкового навантаження на підприємства і стимулювання нових інвестицій, з одночасним збереженням податкових пільг в Україні.
- *Удосконалення міжнародних договорів про уникнення подвійного оподаткування* для підвищення податкової визначеності та ефективного збору податків.

Впровадження цих заходів сприятиме зниженню податкових ставок, оптимізації податкового адміністрування та стимулюванню інвестицій і економічного зростання в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI. Відомості Верховної Ради України (ВВР). 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. URL:<http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 06.04.2024)
2. Баширова Г. Податок на прибуток: генезис трактування поняття та об'єкт бухгалтерського обліку. *Науковий вісник Національної академії статистики, обліку та аудиту*. 2020. № 3. С. 38–46.
3. Гаман, Г. О. Суть та елементи податку на прибуток. *X Всеукраїнська науково-практична конференція “Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України*. - Одеса, 2016. - С. 32-34.
4. Южаніна Н. П. Що не так із податком на виведений капітал в Україні? / Ніна Южаніна // *Економічна правда*. - 2021. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/11/30/680242/> (дата звернення: 06.04.2024)
5. Хомутенко В. П. Фіскальна ефективність податку на прибуток підприємств в Україні. *Економіка та держава*. 2017. №. 2. С. 61-65.
6. Чалий І. Бухоблік податку на прибуток. Все про бухгалтерський облік. 2015. № 11. С. 11–16.
7. Податкова система України: тренінг-курс: навч. посіб./О.М. Тимченко, Ю.В. Сибірянська, С.М. Кокшарова та ін, ДННУ «Акад. фін. Управління: 2012.-656 с.
8. Волошенюк І. Є. Удосконалення бухгалтерського обліку розрахунків з податку на прибуток. *Ефективна економіка*. 2017. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5701> (дата звернення: 06.04.2024)
9. Латковська Т. А. Напрями гармонізації податку на прибуток до вимог Європейського Союзу. Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». Одеса : *Видавничий дім «Гельветика»*, 2021. С. 69-79.

10. Ковальчук І. В. Правове регулювання податкових змін в українському законодавстві, покликаних підтримати економіку в умовах воєнного стану. Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Актуальні проблеми і права в умовах сучасних викликів». 14 квітня 2022 року. Біла Церква, 2022. С. 65-68.

11. Пислиця А. В. Роль банків як великих платників податків. Сучасні проблеми економіки та фінансів / Наукові праці НДФІ : наук. зб. / Н.-д. фін. ін-т. – Київ: – 2018.. 176 с.

12. Шеремета В. П. Бухгалтерський облік податку на прибуток та відображення його у фінансовій звітності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2018. 24 с.

13. Солдатенко О., Брунько В. Спрощена система оподаткування в Україні в умовах цифрової трансформації. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2022. № 64. С. 94-99.

14. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану : Закон України від 03.03.2022 р. № 2118-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20#Text> (дата звернення: 06.04.2024)

15. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2120-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 06.04.2024)

16. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо вдосконалення законодавства на період дії воєнного стану : Закон України від 24.03.2022 р. № 2142-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2142-20#Text> (дата звернення: 06.04.2024)

17. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо стимулювання детінізації доходів та підвищення податкової культури громадян шляхом запровадження добровільного декларування фізичними особами належних їм активів та сплати одноразового збору до бюджету: Закон України № 1539-IX від 15

червня 2021 року. Відомості Верховної Ради (ВВР). 2021. № 34. Ст. 274). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1539-20#Text> (дата звернення: 06.04.2024)

18. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (дата звернення: 06.04.2024)

19. Бюджетний кодекс України № 2456-17 від 01.10.2011 на підставі 3668-17. Відомості Верховної Ради України, 2010. № 50-51. Ст. 572.

20. Митний кодекс України від 13 бер. 2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text> (дата звернення: 06.04.2024)

21. Витрати : Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16, затв. наказом Міністерства фінансів України від 01 груд. 1999 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text> (дата звернення: 06.04.2024).

22. Кувалдіна О. О. Проблеми оподаткування податком на прибуток в умовах цифрової економіки та BEPS. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вп. 34. С. 128-132.

23. Соловійов О. В. Особливості формування витрат (доходів) з податку на прибуток. *Облік і фінанси АПК: освітній портал*. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/osoblivosti-formuvannya-vitrat-dohodiv-z-podatku-na-pributok.html> (дата звернення: 06.04.2024)

24. Хорошилова І. О. Роль податку на прибуток підприємств в формуванні бюджету країни / І. О. Хорошилова // *Проблеми і перспективи розвитку підприємництва*. - 2021. - № 2. - С. 196-204. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pirpr_2021_2_18 (дата звернення: 06.04.2024)

25. Мельник В. М., Руденко В. В. Вплив фіскального механізму на інвестиційний розвиток суб'єктів господарювання у країнах ЄС і в Україні. *Проблеми економіки*. 2022. №2. С. 145–162. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2022-2-145-162>

26. Чепурна К. Цифрова трансформація фінансового сектору в Україні [Електронний ресурс] / Чепурна К., Славкова А. // *Драйвери інновацій в економіці та фінансах: глобальні виклики та перспективи* : зб. наук. матеріалів Міжнар. наук.-

практ. конф., Київ, 27 жовт. 2021 р. / М-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана» ; [редкол.: Опарін В. М. (голова) та ін.]. – Електрон. текст. дані. – Київ : КНЕУ, 2021. – С. 183–185.

27. Скорук О. В. Облік і оподаткування зовнішньоекономічної діяльності : конспект лекцій. Луцьк : *Волинський національний університет імені Лесі Українки*, 2023. 92 с.

28. Міністерство фінансів України. Річний звіт про виконання Закону України про «Державний Бюджет України за 2016-2023 рр.» [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/previous-years-budgets> (дата звернення: 06.04.2024).

29. Інститут майбутнього України. Податкова пастка для української економіки [Електронний ресурс] // *Інститут майбутнього України* :. URL: <https://uifuture.org/publications/podatкова-pastka-dlya-ukrayinskoyi-ekonomiky/> (дата звернення: 06.04.2024).

30. Гребенюк Н., Волинець М. Боротьба з тіньовою економікою задля відновлення України // Scientific Collection «InterConf». - 2023. - №184. - С. 44-51. URL:<https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/5050> (дата звернення: 06.04.2024).

31. Додатки № 1-8 до Державного бюджету України на 2024 рік. Закон України Про Державний бюджет України на 2024 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text> (дата звернення: 06.04.2024).

32. Скорик М., Чемерис Т. Аналіз впливу повномасштабної війни на державний бюджет України // *Молодий вчений*. - 2023. - №5 (117). - С. 179-183. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-5-117-35> (дата звернення: 06.04.2024).

33. Пархоменко Н. Тіньовий бізнес в Україні та країнах Європейського Союзу: тенденції, причини та наслідки // *Молодий вчений*. - 2019. - №11 (75). - С. 577-582. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-11-75-123> (дата звернення: 14.05.2024).

34. Schneider, F. New COVID- related results for estimating the shadow economy in global economy in 2021 and 2022 [Електронний ресурс]. – 2022. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.researchgate.net/publication/361775720>

35. Кабінет Міністрів України. Постанова від 03 березня 2021 р. № 179, Київ. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179> (дата звернення: 23.05.2024)

36. Буй Т. Г. Податок на виведений капітал: переваги та недоліки впровадження в Україні / Буй Т. Г., Мельник А. Г. // *Національні та світові фінансово-економічні системи в умовах сучасних викликів* / редкол.: Лук'яненко І. Г., Прімерова О. К.. - Київ : Інтерсервіс, 2019. - С. 12-14.

37. Скорик Н. Податки та податкова система США – *Migrant.Biz.UA* -2023 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://migrant.biz.ua/ssha/finansy-ssha/podatky-v-ssha.html> (дата звернення: 23.05.2024)

38. The White House - Historical Tables Introductory Text and Section notes (Таблиця 2.1)- [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/omb/budget/historical-tables/> (дата звернення: 06.04.2024).

39. Chantrill C. United States Federal State and Local Government Revenue [Електронний ресурс] // usgovernmentspending.com. – 2024. – Режим доступу: <http://www.usgovernmentrevenue.com/> (дата звернення: 23.05.2024).

40. Паєнтко Т. В. Управління фінансами: контролінг на мікрорівні / Т. В. Паєнтко, В. М. Федосов // *Фінанси України*. - 2018. - № 3. - С. 80-96.

41. Хомутенко А. Адаптація зарубіжного досвіду оподаткування прибутку підприємств до вітчизняної практики / А. Хомутенко, Ю. Бзова // *Науковий вісник [Одеського національного економічного університету]*. - 2016. - № 7. - С. 112-131. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_7_11

42. Valerii Oprarin / Опарін Валерій Михайлович Reducing the tax burden in Ukraine: Changing priorities. *Central European Management Journal*, 28 (3), 98–126

43. Міністерство фінансів України. Base erosion and Profit Shifting – BEPS [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mof.gov.ua/uk/beeps-440> (дата звернення: 06.04.2024).

44. Карий О. Податок на прибуток підприємств [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу: <https://maanimo.ua/helpful/podatok-na-pributok-pidpriyemstv> (дата звернення: 06.04.2024).

45. Сущенко О. М. Сервіс великих платників податків у Австрії / О. М. Сущенко, А. В. Пислиця // *Ефективна економіка* [Електронний ресурс] : електр. наук. фах. вид. / –Дніпропетровськ, 2015. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4439>

46. Тодеренчук С. Переваги та недоліки податкової реформи "10:10:10" для бізнесу [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/04/28/699587/> (дата звернення: 06.04.2024).

47. Кисляк Р. Як Офіс президента хоче реформувати українські податки, або другий підхід до ідеї "10-10-10" [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ua/> (дата звернення: 14.05.2024).

48. Лисневська Д., Славкова А. Роль податкового контролю в боротьбі з податковим шахрайством та ухиленням від сплати податків. *Ефективна економіка*. 2023. № 4. С. 34. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.4.34>

49. Реформа "10-10-10": що це означає для платників податків // Бухгалтер 911. – 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://buhgalter911.com/uk/news/news-1069235.html#>

50. Педько А., Маряниченко Б. Фіскальна ефективність податкової системи у працях закордонних і вітчизняних дослідників // *Економіка та суспільство*. - 2024. - №59. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-124> (дата звернення: 14.05.2024).

51. Данілов О. Податкові зміни в контексті євроінтеграційних процесів України та їх вплив на бухгалтерський облік // *Економіка та суспільство*. - 2024. -

№61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-60> (дата звернення: 14.05.2024).

52. Бриль Р. Україна збрала податок на надприбутки банків: отримано рекордні 73 млрд грн за 2023 рік [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://finance.liga.net/ua/bank> (дата звернення: 14.05.2024).

53. Міхонік С. Звітність з трансфертного ціноутворення [Електронний ресурс]. – 2024. – Режим доступу: <https://rates.fm/ua-uk/expert-opinion/zvitnist-z-transfertnogo-cinoutvorennya/> (дата звернення: 14.05.2024).

53. Греца Я. В. Правова характеристика агресивного податкового планування // *Серія Право*. – 2023. – Вип. 75. – С. 231. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.1.37> (дата звернення: 14.05.2024).

55. Офіційний сайт Державної податкової служби України. Самостійне коригування податкових зобов'язань – крок до підвищення податкової культури платників та запорука побудови Європейської держави [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/655362.html> (дата звернення: 30.05.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця А.1 - Податкове навантаження в Україні у 2013-2023 рр.

Податкове навантаження в Україні, 2015–2021 рр.	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
ВВП реальний (в цінах попереднього року)	1410.6	1365.1	1430.2	2034.4	2445.5	3083.4	3675.7	3818.4	4363.5	3865.7	5518
Податкові надходження до зведеного Держбюджету, млрд грн	340.9	367.5	507.6	650.7	828.1	986.3	1070.3	1136.6	1453.8	1343.2	1638
Рівень податкового навантаження на працю,	17.4	18.2	19.6	13.2	15.1	15	15.6	16.7	17.2	23.10	18.67
ПДФО, млрд грн	72.1	75.2	99.9	138.7	185.6	229.9	297.8	319	378.3	420.6	496.3
ЄСВ, млрд грн	166.8	165.9	169.8	111.7	158.9	202	241.7	281.7	327	425.3	478.1
Єдиний податок, млрд грн	6.6	7.4	10.9	17.1	24	29.5	35.2	38	46.2	47.2	55.8
Рівень податкового навантаження на капітал,	5.9	5.4	5.7	5.3	5.1	5.1	4.6	4.6	5.8	5.81	4.09
ПнП, млрд грн	54.9	40.2	39	60.2	73.3	106.1	117.3	118.4	163.8	130.5	159.2
Рента, млрд грн	28.8	33.5	41.9	46.6	51.1	50	52	57.1	89.3	94.1	66.3
Рівень податкового навантаження на споживання,	12.9	14.9	20.4	17.8	19	17.3	14.8	15.3	17.2	15.52	14.34
ПДВ, млрд грн	128.2	139	178.4	235.5	313.9	374.5	378.6	400.6	536.4	466.9	580.7
Мито, млрд грн	13.3	12.6	40.3	20.3	24.5	27	30	30.4	38.1	23.3	30.7
Акциз, млрд грн	36.6	45	70.7	101.7	121.4	126.7	130.7	146.6	172	105	175
Інші, млрд грн	3.7	7.3	2.8	4.9	4.7	4.9	6	5.3	5.3	4.8	5
Коефіцієнт податкового навантаження загальний,	24.17	26.92	35.49	31.98	33.86	31.99	29.12	29.77	33.32	34.75	29.68
Рівень тіньової економіки, (Інтегральний показник)	30	36	35	33	32	29	28	30	32	32	30

Джерело: розроблено автором на основі [28]

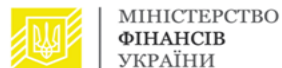
Додаток Б

Таблиця Б.1 - Податкові надходження до Державного бюджету в Україні у 2016-2023 рр., у млрд грн

Роки	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Усього	616.27	793.27	928.11	998.28	1076.02	1296.85	1787.40	2672.00
Податкові надходження:	503.88	627.15	753.82	799.78	851.12	1107.09	949.76	1203.54
Податок на доходи фізичних осіб	59.81	75.03	91.74	109.95	117.28	137.56	148.43	206.94
Податок на прибуток підприємств	54.34	66.91	96.88	107.09	108.70	147.75	117.05	143.84
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	44.09	48.66	45.27	46.75	52.48	80.75	85.37	60.33
Податок на додану вартість	235.51	313.98	374.51	378.69	400.60	536.49	467.00	580.80
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	55.12	66.30	71.14	69.90	80.45	82.86	60.70	92.58
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	35.01	41.99	47.71	53.46	57.85	79.59	41.65	74.75
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	20.37	24.54	27.08	30.09	30.46	38.18	26.25	40.56
Інші податки та збори	-0.65	-10.95	-0.51	3.86	3.31	3.92	3.32	3.73

Джерело: розроблено автором на основі [28].

Рисунок В.1 - Рекомендації з реалізації Плану дій з BEPS (мінімальні стандарти) згідно МФУ

Узгодженість	Сутність	Прозорість	Аналіз
Захід 2 Нейтралізація наслідків гібридних податкових схем	Захід 6 Запобігання наданню пільг, передбачених угодами про уникнення подвійного оподаткування, за невідповідних обставин	Захід 11 Вимірювання та моніторинг BEPS	Захід 1 Вирішення податкових проблем «цифрової економіки»
Захід 3 Розроблення ефективних правил стосовно контрольованих іноземних компаній (КІК)	Захід 7 Запобігання штучному уникненню статусу постійного представництва	Захід 12 Обов'язкові правила розкриття інформації	Захід 15 Розроблення багатостороннього інструменту для внесення змін до угод про уникнення подвійного оподаткування
Захід 4 Обмеження розмивання бази оподаткування шляхом вирахування з бази оподаткування відсотків та інших фінансових виплат	Заходи 8 – 10 Узгодження наслідків трансфертного ціноутворення із створенням вартості: нематеріальні активи ризика та капітал	Захід 13 Документація з трансфертного ціноутворення та звітність в розрізі країн	
Захід 5 Підвищення ефективності протидії шкідливим податковим практикам з урахуванням принципу прозорості та сутності	операції з високим рівнем ризику	Захід 14 Підвищення ефективності механізмів урегулювання спорів	

Джерело: розроблено автором на основі [28].

Додаток Г

Таблиця Г.1 - Податкові пільги з податку на прибуток підприємства

Стаття ПКУ	Характеристика пільги	Умови надання
142.1	Звільнення від оподаткування прибутку для підприємств та організацій громадських об'єднань осіб з інвалідністю	- Кількість осіб з інвалідністю, які мають там основне місце роботи, протягом попереднього звітного (податкового) періоду становить не менш як 50 відс. середньооблікової чисельності штатних працівників облікового складу; - Фонд оплати праці таких осіб з інвалідністю становить протягом звітного періоду не менш як 25 відс. суми загальних витрат на оплату праці.
142.2	Звільнення від оподаткування прибутку Чорнобильської АЕС	Кошти використовуються на фінансування робіт з підготовки до зняття і зняття Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему.
142.3	Звільнення від оподаткування прибутку, отриманого за рахунок міжнародної технічної допомоги або коштів Чорнобильського фонду «Укриття»	Кошти використовуються для подальшої експлуатації, підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації, перетворення об'єкта «Укриття» на екологічно безпечну систему та забезпечення соціального захисту персоналу Чорнобильської АЕС.
142.4	Звільнення від оподаткування прибутку учасників індустріальних парків	- Діяльність у сферах переробної промисловості, збирання, оброблення й видалення відходів, відновлення матеріалів або науково-дослідної діяльності; - Розташування на території індустріального парку; - Дія протягом 10 послідовних років.
Пп. 41 підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення»	Звільнення від оподаткування прибутку підприємств літакобудівної промисловості	До 01 січня 2025 року.
Пп. 55 підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення»	Звільнення від оподаткування прибутку інвесторів із значними інвестиціями	- Укладення спеціального інвестиційного договору; - Виконання зобов'язань щодо внесення обсягу значних інвестицій в об'єкти інвестування та початку функціонування таких об'єктів інвестування; - Виконання зобов'язань за спеціальним інвестиційним договором.
Пп. 56 підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення»	Звільнення від оподаткування прибутку певних суб'єктів господарювання	До 01 січня 2035 року.
Пп. 57 підрозд. 4 розд. XX «Перехідні положення»	Звільнення від оподаткування прибутку сільськогосподарських товаровиробників	- Вирощування свійської птиці (за винятком курей), перепелів, страусів; - Виробництво м'яса свійської птиці (за винятком курей); - Реалізація власно виробленої продукції.
Пп. 68.1 п. 68 підрозд. 10 розд. XX «Перехідні положення»	Звільнення від оподаткування прибутку певних суб'єктів господарювання	До 01 січня 2037 року.

Джерело: розроблено автором на основі [1].